

TRKE

TREBINJE

Vertikal 2020.

Trka u kamenu

VISOKOGORSTVO

- Pirin
- Gacko - Kalinovik:
7 vrhova za 27 sati
- Đalica

MARKET

Izbor najpopularnijih
**muških hiking
pantalona**

KO UBIJA REKU

УБИО ЈЕ РИБУ, УБИО ЈЕ ШУМУ,
УБИО ЈЕ ПТИЦУ, УБИО ЈЕ ПЛАНИНУ.
МХЕ СУ ЗЛО!

BESPLATNI OUTDOOR MAGAZIN / 20. oktobar 2020.

→ VISOKOGORSTVO

22 Pirin

Planinari iz više gradova iz Srbije pohodili su atraktivne vrhove u Bugarskoj, između ostalih i Vihren, treći je najviši vrh na Balkanu...

34 Velež 2020.

Ove godine Alpinistički odsek Beograda obeležava 70 godina rada sjajnim akcijama. Jedna od njih je pohod na Velež...

→ PENJANJE

68 Market - Izbor najpopularnijih muških hiking pantalona

VISOKOGORSTVO

22 Pirin

Planinari iz više gradova iz Srbije pohodili su atraktivne vrhove u Bugarskoj, između ostalih i Vihren, treći je najviši vrh na Balkanu...

28 Sedam vrhova za 27 sati

Gacko - Kalinovik: preko brda i planina - dva dana; pet planina; sedam vrhova; dva diva...

34 Uspon na Đalicu

Kragujevčani su, u

potrazi za novim destinacijama, posetili manje poznatu albansku planinu - Đalicu...

PLANINARENJE

42 Magični Rtanj

Četvoročlana ekipa učestvovala je u noćnom usponu na Rtanj. Ovo su njihovi utisci...

50 Na planinama Istočne Srbije

Pet jahača apokalipse u epizodi „Pohod na Istočnu Srbiju”...

LAVINOZNO!

62 COVIDozno - godina prođe, šta dalje?

Jednostavno, naš sport nije dovoljnog nivoa, te nas tretiraju kao turiste. Za nas

nema specijalnih letova i specijalnog tretmana, niti ga, na našu veliku žalost, mi sebi možemo priuštiti...

TRKE

76 Trebinje Vertikal 2020

Ipak se trčalo! + 960 na + 35 - „Trebinje Vertikal 2020. - Trka u kamenu”...

PENJANJE

84 Velež 2020.

Ove godine Alpinistički odsek Beograda obeležava

70 godina rada sjajnim akcijama. Jedna od njih je pohod na Velež...

88 Romanija

Posle okupljanja AOB-a na Veležu, počelo je da se razmišlja i o penjanju na Romaniji...

VIA FERRATA

94 Project „Amazing Velež”

Zvanično završena via ferrata „Armin Gazić” najavljuje PD „Treskavica” Sarajevo...

EKOLOGIJA

98 Paris-Texas via California

Principi zelene ekonomije bili su ključni za kalifornijsko ekonomsko čudo. Hoće li Trampovo predizborno obećanje vratiti Ameriku u okrilje „prljave industrije”...

PUTOVANJA

110 Neverovatna mesta u Rusiji

koja su ovoga leta bila pravo otkriće čak i za Ruse

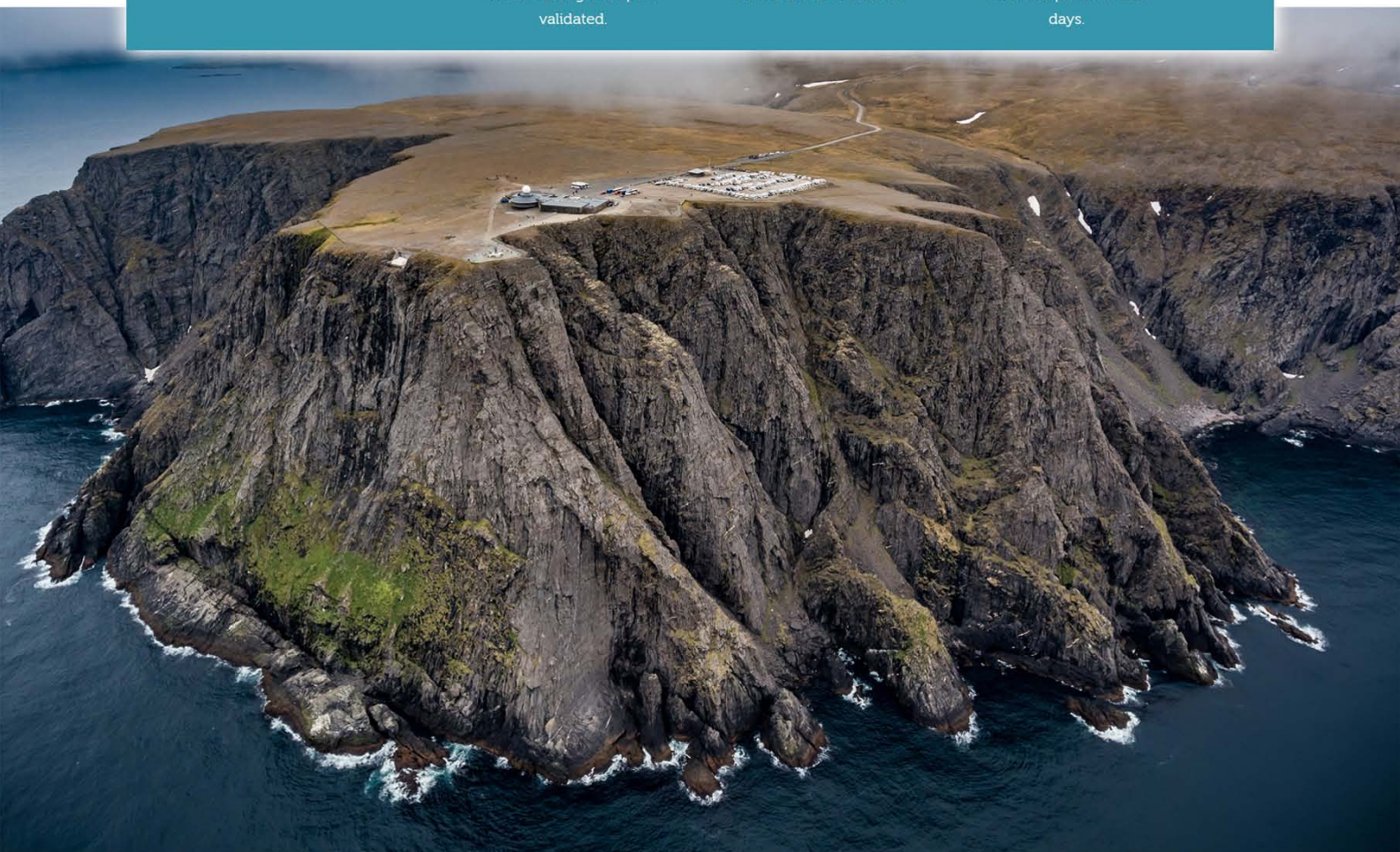

1 continent, 11 countries, 4000 km self supported with a legendary destination, the Arctic Circle! This is the NorthCape4000, the Ultracycling Bike Adventure.

<p>FIXED ROUTE</p> <p>We traced 4000 km of timeless atmospheres, amazing landscapes and natural sceneries. All united, to the Great North.</p>	<p>GATES</p> <p>There are 4 obligatory checkpoints or "Gates" where participants have to pass through. Here one can catch their breath whilst having their pass validated.</p>	<p>UNSUPPORTED</p> <p>A legendary adventure requires legendary participants. No outside support whatsoever, total autonomy. You have to earn the title of finisher.</p>	<p>TIME LIMIT</p> <p>Experience the event and cover the distance in the time you want; however, to be a Finisher of Edition IV, you have to reach North Cape within 22 days.</p>
---	---	--	---

www.northcape4000.com

Postanite
PATREON
podržite naš rad

DONIRAJ
PayPal

MOJA PLANETA 86 • oktobar 2020.
Besplatni outdoor magazin za aktivan život • PDF izdanje

Osnivač i izdavač:
Studio za dizajn „Smart Art“
Adresa redakcije:
Narodnog fronta 65, 21000 Novi Sad
Glavni i odgovorni urednik:
Jovan Jarić (jovanjaric@mojaplaneta.net)
Art direktor:
Office Talent
Prelom:
Studio za dizajn „Smart Art“
Fotografije:
Dreamstime, Pixabay, Studio za dizajn „Smart Art“
Advertajzing:
062/22-37-47

Izdanje je besplatno i distribuira se u PDF formatu, putem elektronske pošte. Stari brojevi se mogu downloadovati iz arhive sa Internet adrese:
www.mojaplaneta.net

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
796.5

MOJA planeta [Elektronski izvor] : besplatni outdoor magazin za aktivan život / glavni urednik Jovan Jarić . -
Online izd.- Elektronski časopis . - 2010, br. 1 - . -
Mesečno . - Dostupno na <http://www.mojaplaneta.net>
ISSN 2217-3307
COBISS.SR-ID 255946503
Magazin upisan u Registar javnih glasila Srbije pod registarskim brojem:
DE: 000002

Izdavač zadržava sva prava. Svi autorski tekstovi, fotografije i ostali sadržaji objavljeni su uz odobrenje autora. Svi pisani i foto materijali u vlasništvu su Studija „Smart Art“ i autora. Kopiranje, dalja distribucija teksta (delimično ili u potpunosti) i fotografija u komercijalne svrhe zabranjena je u svim medijima bez pismene dozvole Studija „Smart Art“ i autora. Tekstovi i fotografije se objavljuju isključivo bez novčane naknade. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za sadržaj i istinitost reklamnih poruka i tekstova. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za štamparske i nenamerne greške. Redakcija nije obavezna da vraća i odgovara na primljene rukopise, fotografije i elektronsku poštu.

ČITAJTE NAS PREKO SMARTPHONA

Naše novine takođe možete da čitate koristeći aplikaciju NOVINARNICA.NET (za android operativni sistem), a magazin potražite u kategoriji besplatne novine. Aplikaciju možete da skinete na sledećem direktnom linku:

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

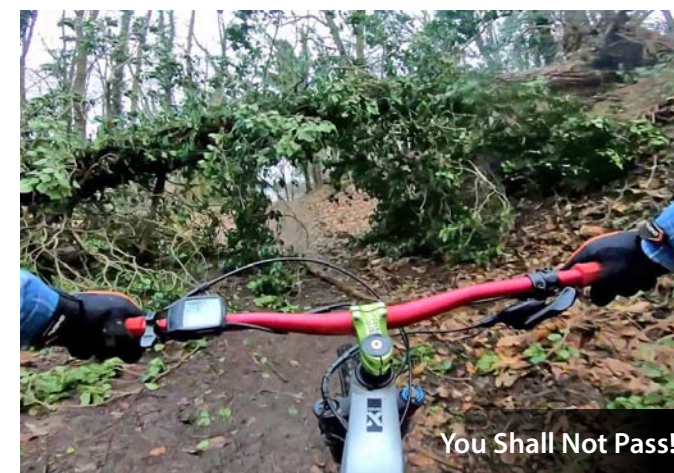
SLEDEĆI BROJ MAGAZINA „MOJA PLANETA“ IZLAZI 15. DECEMBRA 2020.

POTRAŽITENA:
www.mojaplaneta.net

Pronađite svoje mesto na planini

ADRESAR PLANINARSKIH DOMOVA
IZ CELOG REGIONA NA JEDNOM MESTU

Stare brojeve magazina „Moja planeta“ možete skinuti sa Internet adrese:
www.mojaplaneta.net
na linku ARHIVA

FOTOGRAFIJA NASLOVNE STRANE: WILFRIED SANTER/UNSPASH

Bjelasica i Komovi, Nacionalni park „Biogradska Gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 66 x 94 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti planina Bjelasica i Komovi prikazana je granica nacionalnog parka Biogradska Gora sa granicom zaštićenog područja. Na poledini karte date su turističke informacije sa fotografijama i tekstovi o planinama Bjelasici i Komovima, nacionalnom parku i gradovima Kolašin, Bijelo Polje, Mojkovac, Berane i Andrijevica, koji se nalaze na obodu planine Bjelasice.

Cena: 500 din. + PTT

Stara planina, park prirode

Razmer: 1:50.000

Format: 67 x 96 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti područja Stare planine i Pirota prikazano je područje parka prirode Stara planina sa granicama rezervata I i II stepena zaštite i lokacijama turističkog sadržaja. Na poledini karte date su fotografije i podaci na srpskom i engleskom jeziku o odlikama oblasti Stare planine, flori, faunu i vegetaciji ovog područja i turističkim objektima i izletištim. U prilogu je data karta područja parka prirode i turističke regije u sitnijoj razmeri.

Cena: 500 din. + PTT

Rajac, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:25.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Planinarsko turistička karta Rajca izrađena je u saradnji sa Planinarskim društvom „Pobeda” i na njoj je prikazano šire područje Rajca: od Ljiga na severu do Koštunica na jugu i od Struganika na zapadu do Boljkovca na istoku.

Cena: 500 din. + PTT

RADAN i okolne planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje planine Radan planine i okolnih planina. Označeni su Đavolja varoš, Caričin grad i Prolom Banja sa turističkim objektima, stazama zdravlja i lovištima. Na poledini karte dati su osnovni podaci o prirodnoj i kulturnoj baštini i turističkim objektima na tom delu Srbije na srpskom i engleskom jeziku sa odgovarajućim fotografijama.

Cena: 500 din. + PTT

Suva planina i Svrlijske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:55.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazana Suva planina i Svrlijske planine sa prirodnim i kulturnom baštinom, turističkim objektima i obeleženim planinarskim stazama. Na poledini karte se nalaze fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Valjevske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje Valjevskih planina sa prirodnim i kulturnom baštinom i turističkim sadržajem. Na poledini karte date su fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Divčibare, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:6.500

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Karta je izrađena na ortofoto podlozi sa prikazom turističkog sadržaja, planinarskim stazama, označenim vidikovcima i dr. Na poledini karte dat je tekst sa fotografijama o turističkom sadržaju na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Stari Begej – Carska bara, specijalni rezervat prirode

Razmer: 1:25 000

Format: 80 x 62,5 cm

Format savijene: 10 x 21 cm

Opis: Na karti je prikazano područje SRP „Stari Begej” - Carska bara i ribnjaka Ečka. U prilogu su fotografije flore i faune. Na poledini su podaci o području rezervata i režimima zaštite, prirodnim i kulturno-istorijskim vrednostima područja i turističkom ponudom.

Cena: 500 din. + PTT

Vlasina, predeo izuzetnih odlika

Razmer: 1:30.000

Format: 97 x 96 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Karta prikazuje područje Vlasinskog jezera sa širim okruženjem, zaštićeno krajem 2005. godine kao predeo izuzetnih odlika „Vlasina” i kategorisano kao prirodno dobro od izuzetnog značaja za Srbiju. Na poledini karte dat je tekst na srpskom i engleskom jeziku sa podacima o ovom predelu.

Cena: 500 din. + PTT

Nacionalni park „Tara”

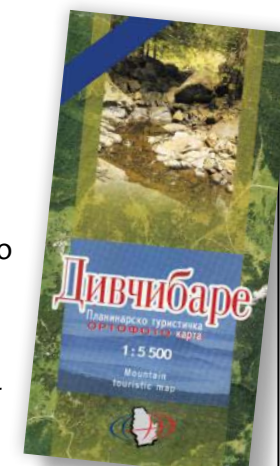
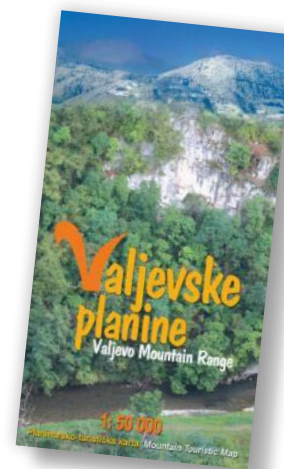
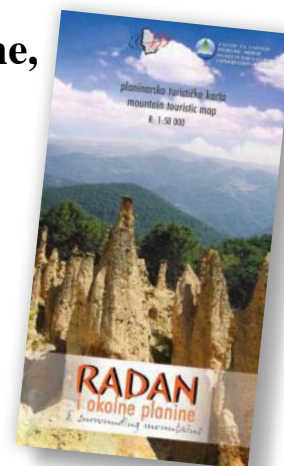
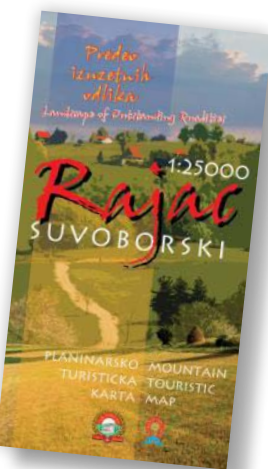
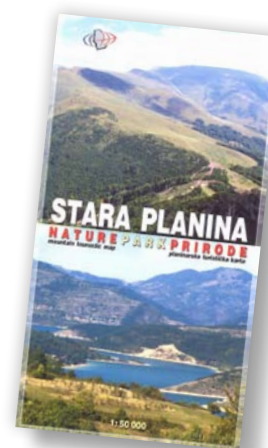
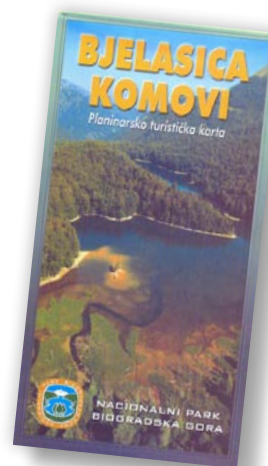
Razmer: 1:50.000

Format: 75 x 60 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje NP „Tara” sa rezervatima prirode, planinarskim i pešačkim stazama i turističkim sadržajem. U prilogu su fotografije vrsta biljaka i životinja. Na poledini karte dati su plan grada Bajina Bašta i karta Šarganske osmice, kao i opisi turističkih izletišta.

Cena: 500 din. + PTT

EKolist

ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

Tel/fax: 021/780 - 537
Mobil: 065/888-08-57
E-mail: ekolist@yahoo.com
www.ekolist.org

*Prodaja u pretplati

Distributer:
magazin „Moja planeta”
Karte možete naručiti na e-mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete
vaše ime, prezime, adresu,
naziv karte koju želite i koju
količinu naručujete.

20 PLANINARSKO-BICIKLISTIČKIH KARATA FRUŠKE GORE

+ VODIČ SA OPISIMA STAZA NA 140 STRANA

Novo izdanje sa ucrtanim novim stazama Fruškogorskog maratona

Format: 46 x 34 cm

Format savijene: 17 x 15,5 cm

Tekstualni deo: 140 stranica + geografske karte [20 presavijenih listova]

Opis: Koliko ste se puta zapitali, boraveći na Fruškoj gori, kada ste na mnogo mesta oko sebe videli planinarsku markaciju (oznaku na drveću, putu, ogradi), beo krug i crveno srce u sredini: „Šta ovo znači?“ Evo odgovora na to pitanje: To je markacija staza planinarskog maratona na Fruškoj gori, koju smo mi odabrali, kao simbol zdravlja. Ovom markacijom pokriveno je ukupno 19 staza maratona na Fruškoj gori, u ukupnoj dužini od 932,066 km, od čega je 97% staze u šumi. Od sada ne bi smela da postoji dilema kuda koja staza vodi. Uz pomoć ovog vodiča moći ćete preko cele godine, a ne samo u dane kad se održava planinarski maraton, u vremenu koje vama odgovara, da odaberete bilo koju od staza maratona i da je bez ikakvih teškoća uspešno savladate. Ja vam savetujem da stazu birate uvek prema svojim trenutnim psihofizičkim mogućnostima, i nemojte birati onu koju volite, već odaberite onu koja će vas posle prolaska učiniti srećnijim i zadovoljnijim.

Pred vama je veliki izbor, staza je ukupno 19 i njima je pokriven najlepší deo naše lepote Fruške gore. Karte koje imate u prilogu ovog vodiča biće vam od velike koristi. U opisu staza maratona često se pominje reč kontrolna tačka (KT), koja je bitna samo u dane održavanja maratona, kada se na posebnoj kontrolnoj knjižici overava prolazak kroz određeni predeo.

Vreme potrebno da se staza savlada, u vodiču je dato uz pretpostavku lagane šetnje i uživanja u planini. Dobro fizički i psihički pripremljeni ljubitelji prirode, dato vreme će znatno, znatno skratiti.

Poštovani planinari, maratinci, planinski biciklisti, ljubitelji prirode i rekreacije u njoj, zaljubljenici u Frušku goru, zarazite se prirodom zarad zdravlja – pošujmo prirodu, postignimo nedostižno...

Cena kompleta: 1.000 din + PTT

PORUČITE

Karte možete naručiti na mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete vaše ime, prezime, adresu, broj telefona, koju kartu želite i koju količinu naručujete.

PLANINE I VRHOVI BALKANA

Autor: Tomica Delibašić

Knjiga je izašla u izdanju Službenog glasnika i Planinarskog saveza Srbije, a štampar je Službeni glasnik. Predstavlja sveobuhvatan opis planina sa teritorije Balkana. Obuhvata najviše planine Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije, Bugarske, Makedonije, Grčke i Albanije, ukupno 101 planinu. Obima je 688 strana, formata 28 cm, a sadrži 887 fotografija, sa tvrdim je povezom.

U uvodnom delu knjige između ostalog navodi se:

Priroda je večiti izvor i rezervoar života i obnovljive energije što se stalno rađa, traje pa nestaje, a ujedno vaskrsava novom snagom. Kao takva, priroda je večna i neuništiva. Ona je rezervoar nepresušnog života. Nigde kao u planini čovek nije tako blisko povezan sa takvom prirodom, kada

Maganik

Komovi

najbolje oseća preobražajnu moć njenih prostranstava. Nigde kao na planinskim vrhovima čovek nije bliži nebu, oblacima, vasioni, univerzumu, ujedno bliži drugom čoveku. Dah prirode čini ga kreplem u stremljenjima, njegove zamisli čini ostvarivim, a želje uzvišenim. Čovek je deo prirode, njena čestica, i kao misaono biće nastoji da sve to shvati i prihvati, postajući čvršći i ujedno opušteniji, postojaniji i

realniji, u celini prirodniji. Planinski vrhovi streme visinama i zovu na svoje vidikovce, odakle se najviše vidi i bolje razume širina viđenog. Posetilac vrhova širi skućene vidike, shvatajući prirodno okruženje i ujedno životne vidokruge. Čovek tako u dodiru sa moćnom prirodom shvata snagu nedodirnutih prostranstava, kao i sebe, svoju ulogu i svoje moći u prirodi i planini posebno. Ići u planine znači biti u svojoj prirodi, tako ostati prirodan i deo iskonskog postojanja, dok planinarstvo postaje shvatanje o prirodi i čoveku u njoj. Knjiga će vas, pre svega svojim opisima, odvesti na zavidne vrhove Balkana, najviše vrhove pojedinih država, kao i brojne druge vrhove navedenih planina, prikazujući raskoš lepote planinskih predela. Cilj je propagiranje planinarske ideje i aktivnog načina boravka u prirodi. Knjiga se može nabaviti u knjižarama Službenog glasnika, knjižarama **Delfi**, **Službeni glasnik** i **Vulkan**, kao i online.

Tali

10 NAJBOLJIH TREKOVA NA SVETU

po izboru sajta Lonely Planet - 1. deo

→ UKRATKO O...

Pitajte iskusne svetske planinare za njihov izbor najboljih staza za planinarenje i svaki će vam dati drugačiji odgovor. Ali, mnogi su u svoj izbor uvrstili neke svetski poznate trekove koji su vremenom postali klasika u planinarstvu. Ze neke od njih su vam potrebni dobra priprema, ali nagrada je iskustvo koje se pamti za ceo život.

1. GR20, Francuska

Ova zahtevna petnaestodnevna staza kroz Korziku legendarna je zbog raznolikosti krajolika kojima se prolazi. Tu su šume, granitni krajolici koji podsećaju na površinu Meseca, vetroviti krateri, lednička jezera, tresetne močvare, makija, snežnici i zasneženi vrhovi i ravnice. Staza je duga 168 km.

Staza nije nimalo lagana, stenovita je, na nekim mestima veoma strma, a uključuje i klimave mostove i klizave stene. Otvorena je 1972. godine - GR20 povezuje Calenzanu u mestu Balagne sa Concom, severno od mesta Porto Vecchio.

3. Pays Dogon, Mali

„Zemlja naroda Dogona” jedna je od afričkih regija koja doslovce oduzima dah. Ovo pešačenje može da traje između dva i deset dana i obuhvata „viseće” litice Bandiagare na kojima se nalaze stare napuštene naseobine. Dogonska sela u vrhunac ovog putovanja. Pored ovih neobičnih naselja, Dogoni su još poznati po maskiranim plesačima na štulama i veoma složeno izrezbarenim vratima i domovima.

2. Inka Trail, Peru

Drevnu stazu do citadele na vrhu brda Machu Picchu, dugu 33 km, napravile su Inke, a ponovu ju je otkrio Hiram Bingham 1911. godine, otkrivši tako i „izgubljeni grad”. Zbog velike gužve i navale turista i pešaka, 2018. je uvedeno ograničenje od maksimalno 200 ljudi na stazi. Rezultat je mirnije iskustvo za one koji su imali dovoljno sreće da dobiju dozvole i povećana zaštita arheološkog nalazišta. Staza do grada iz 15. veka započinje iz Svete doline, krivudajući gore-dole oko planina, uključujući tri visoka prevoja na stazi. Imaćete pogled na planine sa belim vrhovima i visoke šume u kombinaciji sa niskim oblacima. Hoda se duž litica od jedne do druge ruševine sve do velikog finala, kamenog naselja na mističnom planinskom vrhu.

4. Everest bazni kamp, Nepal

Cilj je dostižući visinu od 5.545 metara na Kala Pattaru. Ovo putovanje, u trajanju od dve do tri nedelje, izuzetno je popularno, zahvaljujući spektakularnom krajoliku, ali i romantičnom doživljaju Himalaja, jer planinari mogu s ponosom da kažu da su stajali u podnožju najviše svetske planine. Staza se provlači između malih, karakterističnih planinskih sela na putu do poznatog kampa, a njome trguju ljudi iz plemena Šerpa iz Solu Khumbua. Visine dostignute tokom ovog putovanja su doslovno vrtoglave dok se ne prilagodite nadmorskoj visini. Upozorenje: sezona trekinga donosi ozbiljne gužve.

5. Indijski Himalji, Indija

Na indijskoj strani najvećeg svetskog planinskog lanca postoji nešto manji broj staza. Dakle, ako volite izolaciju, pokušajte da pešačite po oblasti Himachal Pradeshu. Spreminiji i iskusniji planinari imaju veliki izbor vrhova planina tokom 24 dana pešačenja (u proseku) od Spitija do Ladakha. Ova izuzetno udaljena i izazovna staza prati drevne trgovačke rute. Sumorni pustinski tereni na visokoj nadmorskoj visini nadahnuo je Rudyarda Kiplinga da uzvikne: „Ovde sigurno žive bogovi, ovo nije mesto za ljude”.

6. Routeburn Track, Novi Zeland

Pogledajte zadivljujuće subalpske krajolike Južnog ostrva Novog Zelanda koji okružuju ovu trodnevnu stazu dužine 32 km. U podnožju južnih Alpa Novog Zelanda staza prolazi kroz dva nacionalna parka: Fiordland i Mt Aspiring. Na stazi su fantastični pogledi sa prevoja Harris sa vrh Conical Hill, odakle možete videti talase kako se lome na udaljenim plažama. Glavni izazov za ovo popularno pešačenje je osigurati mesto u ograničenom broju ljudi koji je dozvoljen u bilo kojem trenutku.

8. The Narrows, USA

Pešačenje dužine 26 km kroz dramatične kanjone koje je vekovima klesala reka Virgin, Nacionalni park Narrows in Zion je jedno nezaboravno pešačenje. Ruta je reka, s više od pola pešačenja provedenih u gaženju vode, a ponekad i plivanju. Staza se može preći za jedan dan, iako se neki planinari odluče da nađu neki od prirodnih izvora i provedu noć na jednom od 12 kampova u parku.

7. Overland Track, Australija

Pustinja Tasmanije izgleda kao da je iz „ispala“ iz praistorije i pristupačna je do nekih 80 km (oko 5-6 dana pešačenja). Probijajući se između planine Cradle i jezera St Clair (najdublje prirodno slatkovodno jezero u Australiji), dobro uređena staza (u delovima šetalište) prolazi pored krševitih planina, prelepih jezera, prostranih šuma i močvara. Oni koji žele više mogu krenuti brojne bočne stazama koje vode do vodopada, dolina i još više vrhova, uključujući planinu Ossa (1.617 m), najvišu na Tasmaniji.

9. The Haute Route, Francuska-Švajcarska

Idući od Chamonixa u Francuskoj preko južnog Valaisa do Zermatta u Švajcarskoj, Haute Route prolazi nekim od najviših i najživopisnijih terena dostupnih planinarima bilo gde u Alpama. Letnja staza Haute Route (drugačija je od poznatije zimske rute za ski touring) traje oko dve nedelje. Zahteva veoma dobru kondiciju u svakom delu staze.

10. Baltoro glečer & K2, Pakistan

Ovaj ledeni koridor vodi do kolosalnog vrha K2 (8.611 m), drugog najvišeg vrha na svetu. Fantastičan trek u Pakistanu prolazi kroz neke od najizolovanijih krajeva na planeti. Ono što započinje stazom preko ledenih reka glečera Baltoro, pretvara se u put do granitnih piramidalnih planina, uključujući Paiju (6.610 m), Uli Biaho (6.417 m), Veliki Trango (6.286 m) i na kraju K2. Ako vam 15 dana pešačenja nije dovoljno, postoji još staza u okolini koje uglavnom vode preko glečera, kojima вреди hodati. Važno je napomenuti da se ovde mogu organizovati pešačenja jedino sa registrovanim turoperatorom. I pored toga, Ministarstvo inostranih poslova Pakistana trenutno ne savetuje putovanja u mnoge delove zemlje.

PIRIN

Planinari iz više gradova iz **Srbije** pohodili su atraktivne vrhove u **Bugarskoj**, između ostalih i **Vihren**, treći je najviši vrh na Balkanu...

Grebe me nešto u stomaku. Grebe i reži. Grebe vuk, koji se valjda uselio u moj stomak po rođenju, s dobrim bakterijama. Traži da ga nahiranim. Hoće divljinu. Hoće energiju, čistu, beskrajnu...

Kao narkoman koji traži dozu, odlazim daleko, u Bugarsku, u zemlju ruža i planina. Treba mi dobar „diler“.

„And road becomes my bride“...?

Dok pred zoru carinik udara pečat u pasoš, pun mesec kao usud visi iznad granice. Noćas svi vukovi zavijaju.

Ćutim.

PENJANJE

Prvi dan se šetkamo do Todorke (2.746 mnv), tek da se razgibamo, mnogo vode usput, potoci, nabujale reke. Sedam jezera sam izbrojao.

Jedemo borovnice na 2.500 mnv. Na vrhu pronalaz-

im čuvarkuću, između snega i kamenja.

Kako se penjemo, iza planina promalaju dva mermerna gorostasa - Vihren i Kutelo. Uh... Kakva energija? Ulivaju strahopoštovanje. Jeza mi sjuri niz kičmu: zar ću se stvarno sutra popeti gore?! Blenem u njih ukočen. Onda popravim uprtače na rancu, kao sad je to bitno...?

Ali tek da se otkočim.

Naveče u Banskom rakija, naravno. Bugarska rakija klizi niz grlo. „Rakia connecting people“. Uvek pričam sa strancima, već sam stekao dva dobra prijatelja.

Dve babe, koje u ulici služe za video nadzor, upućuju me u restoran s dobrom klopom.

Drugi dan pokret još za mraka.

Spreman, svež, tempiran. Penjemo se u svitanje. Dok grabimo uzbrdo, sunce izlazi iza naših leđa. Na prvom proplanku vidim - divokoze. Konačno da sret-nem ta prelepa divlja bića, promakle su mi na Durmi-

toru, Zelengori, Lazarevom kanjonu... Mirno pasu, tek poneka nezainteresovano podigne pogled ka nama, šarenim ljudima, koji idu gore dole...

Uspion na Vihren nimalo lak, oktobar je i hladno je, sneg je na vrhovima, dok se penjemo, skidamo i oblačimo jakne, čas si znoj od uspona, čas te vetar o'jadi... Nos mi curi, brišem o levi rukav... Ali, ne, ne želim lepo vreme danas. Neću sunce da me miluje, razneži. Sunce je za plažu, baštu kafića, sunce je za Rilu, Rila je pitoma, spokojna... Ovo nije Rila, ovo je Pirin. Ove planine su divlje, neobuzdane: hoću vetar, oblake, ma neka bude i kiša, hoću divlju energiju, po to sam i došao... Hoću da me razbije, rasturi na sitne komadiće... posle ću se sakupiti... Samo kroz nemir pronađem svoj mir.

Perune, slušaš?!

Na prevoju koji liči na sedlo pravimo pauzu. Jedem sendvič sa šunkom i raženim hlebom. „Ham on Rye“,

što bi rekao Bukovski ili „Catcher in the Rye“, što bi rekao Selindžer. Dva velika putnika od kojih sam uzeo samo najbolje. Da li su se ikada penjali na ovakve visine? Ja znam da nikada neću doseći njihove.

Oko tri sata traje uspon na Vihren. Tempo je dosta brz, jer ovo je jedna od najzahtevnijih akcija na balkanskom poluostrvu i moramo malo da žurimo. Izlazimo na treći najviši vrh na Balkanu, na 2.914 mnv!

Koliko je strašno delovao odozdo, tako sad deluje pitomo. Pogled kao nagrada, prostranstvo, daleki vrhovi... Sve pod maglom...

Pravimo pauzu, jer to je samo deo našeg puta tog dana. Spustićemo se lancima s Vihrena, s druge strane, onda grebenom Končeto do malog i velikog Kutela. Nastavak puta je opasan i deo ekipe odustaje i vraća se stazom kojom smo došli.

Ne znamo šta nas čeka sa druge strane, severne strane, da li je sve zaleđeno, ako je tako, biće mnogo

Vihren

teško. Pomažemo se lancima dok se spuštamo, teški čelični lanci, montirani na stene. Rukavice imam na rukama. Oko nula je stepeni. Golom rukom na hladan čelik nije baš prijatno.

GREBANJE GREBENOM

Nakon nekih pola sata počinje prava zabava. Počinje grebanje grebenom Končeto!

Končeto znači konjče, jer skoro da možeš da ga zajašeš. Od milja ga zovu i Nož. Čim sam ga video, u

INFO

Vihren 2.914 mnv, treći je najviši vrh na Balkanu, iza Musale i Mitikasa. Šesti po visini je Kutelo sa 2.908 mnv i on se nalazi odmah pored Vihrena. Na Balkanu nema vrhova iznad 3.000 mnv.

Greben Končeto

Vihren

meni se sve razbudi. Kakva energija, kakva lepota...

Ukucavam WiFi šifru: freespirit.com. Povezujem se, sređujem svoj algoritam.

Po ivici grebena su sajle postavljene, bez kojih bi bilo skoro nemoguće proći. Vetar je jak i samo trenutak nepažnje je dovoljan da te odnese u provaliju. Ali, vetar je nekako drugačiji, da li zbog visine ili pojačanog UV zračenja. Ne udara, nego nekako, curi, klizi... Kao da je živ, kao da diše...

Ušli smo u oblak. Dobijam ono po šta sam došao. Hodam po ivici grebena. Levo i desno ispod mene je provalija, nepregledna. Vetar nosi maglu oko mene, po meni, prebacuje je preko grebena.

Kako vetar zavija, tako zavija i ovaj vuk u meni.

Usklađujem energiju, povezujem se sa divljinom, divljinom na visini, nešto kao viši nivo divljine...

Grebanjem grebenom... Adrenalin me rastura. Uživam u svakom trenu, ovo je moja zona komfora, ja sam tu

gazda i gost i domaćin.

Čini mi se da se i đavo ponekad uplaši dok ga držim za ruku, ne verujući kuda ga sve vodim. A vetar zavija...

Oko mene beskrajno prostranstvo, kilometrima okolo samo tamni vrhovi planina, dok hodam na kr-ovu Balkana, po glatkom mermeru, nad provalijom... Kako je lepo, a ja sam slobodan, divlji, nesputan, nasmejan... Čist hedonizam.

„...words are very unnecessary...” Hrabrost ili Ludost?....neko bi upitao... Ljubav i Lepota, ja kažem...

Pravimo pauzu pri kraju grebena, onako opušteno sedimo, časkamo... Noge nam vise nad bezdanom. I ne silazi mi se, lepo mi je tu. Odjednom se vreme menja, vetar staje, sunce otkiva svu lepotu ovih planina, sada pogled postaje čist, jasan... Pogled od kojeg zastaje dah, koji pravi knedlu u grlu...

Pogled od milion dolara.

Izlazimo na vrh Kutelo, 2.908 mnv, šesti na Balkanu.

SPUŠTANJE

U povratku svraćamo u Sofiju, smirujem energiju da ne bih eksplodirao. Vuk u meni spava - sit i nahranjen. Dok ne oseti opasnost i zareži... Volim ja njega, čuva me od zlih ljudi.

Jedemo patku u sosu od višanja. Na jednoj bini dve preslatke devojčice pevaju „Sweet child of mine”... „... where do you go now, where do you go now?” Kuda ću dalje?... Dokle će me odvesti ove moje skitnje? Ne znam. Čekam idući pun mesec i grebanje u stomaku.

A vetar diše gde hoće i glas njegov čujem. Odakle je ne znam ni gde mu je kraj.

MILAN KUGA

[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/REPUBLIKAPIRODA/](https://www.facebook.com/REPUBLIKAPIRODA/)

Kutelo

Kutelo

Sedam vrhova za 27 sati

Gacko - Kalinovik: preko brda i planina - dva dana; pet planina; sedam vrhova; dva diva...

U 84. broju „Planete“ objavljen je tekst o grupi planinara koji su za jedan dan prošli Premužičevu stazu, dugu 57 kilometara, što je bio razlog da napišem tekst o jednom sličnom podvigu. U maju ove godine, kad je na fejsbuk profilu PD „Volujak“ Gacko, član društva Radoš Milošević postavio objavu sa fotografijama pod nazivom „Gacko-Kalinovik: put kojim se rjeđe ide“. Pomislio sam: „Pa to i nije za njega nešto strašno ni teško, preko Zelengore, dobar dio cestom...“. Tek kad sam malo bolje pogledao fotografije i vidio neke koje se nikako ne uklapaju u moju viziju puta (kao Trnovačkog jezera iz ptičje perspektive) shvatio sam o kakvom se istinskom poduhvatu radi, te odlučio da ga prezentiram „planetašima“.

Akteri, da ne kažemo glavni likovi, članovi su PD „Volujak“ Gacko: 51-godišnji Radoš Milošević i 28-godišnji Đorđe Šinik. Vjerovatno nema nikoga ko je planinario na području Gacka, a da ne zna Radoša. Uvijek u akciji, bilo da vodi grupe, čisti i markira staze, radi na uređenju doma i okoline; uvijek tu da pomogne.

Čovjek koji se sa svake planinarske ture vraća poslednji, dok se uvjeri da su se svi bezbjedno vratili, natovaren kao bojna komora stvarima koje su drugi učesnici izgubili ili jednostavno ne mogu da nose. A njegovim stopama pošao je i Đorđe Šinik.

Ideja za ovo putešestvije došla je spontano, sama od sebe. Naime, i ove godine su se pripremali za „Fruškogorski maraton“, ciljajući najdužu stazu od 134 km. Kada je maraton zbog epidemije korone otkazan, odlučili su da provjere svoje mogućnosti, pa su osmislili „svoj“ maraton - preko 100 km za dva dana, „preko brda i dolina“ – tačnije, preko pet planina i sedam vrhova, od kojih pet iznad 2.000 mnv. Rečeno – učinjeno. Slijedile su kraće pripreme, praćenje vremenske prognoze, na kraju pada odluka – polazak u petak, 15. maja.

PRVI DAN – 15. MAJ

Polazak iz Gacka (940 mnv) u pet časova. U startu su dobili neočekivanog i bezimenog saputnika – psa lualicu, koji vjerovatno nije ni sanjao da će postati dio

jednog istinskog podviga. Neko vrijeme se kreću magistralom, penju se na Ponikve i odvajaju desno, prelaze preko brane na jezeru Desivoje, prolaze sela Ulinje i Žanjevice i stupaju na jugozapadnu padinu Lebršnika.

Napreduju dosta brzo i posle oko 3,5 sata hoda osvajaju najviši vrh Lebršnika – Orlovac - 1985 mnv. Kraće zadržavanje, tek da se napravi koja fotografija i slijedi nastavak – silazak sa Orlovca, spuštaju se između Kuka i Lebršnika i talasastim pašnjacima prate stazu ka Volujaku, danas drugoj po redu planini. Na početku uspona – kratka stanka na izvoru Goveđak, uspon uz sipar i odvajanje desno – ka najvišem vrhu Volujaka – Vlasulji (2.336 mnv), ujedno i drugom po visini vrhu u RS/BiH, na koji izlaze oko podne. Sa Vlasulje puca pogled na sve strane, kao na dlanu se vide sledeće destinacije – Trzivka i Maglič, tu, reklo bi se nadohvat ruke – oko 5,5 kilometara na sjeveroistok, ali – vazdušnom linijom. Kraće zadržavanje i odmah nastavak puta, prolaze kroz Bojanska vrata (2.150 mnv) i nastavljaju ka Trzivci (2.324 mnv), ovo je najkraća dionica, koju prelaze za nešto više

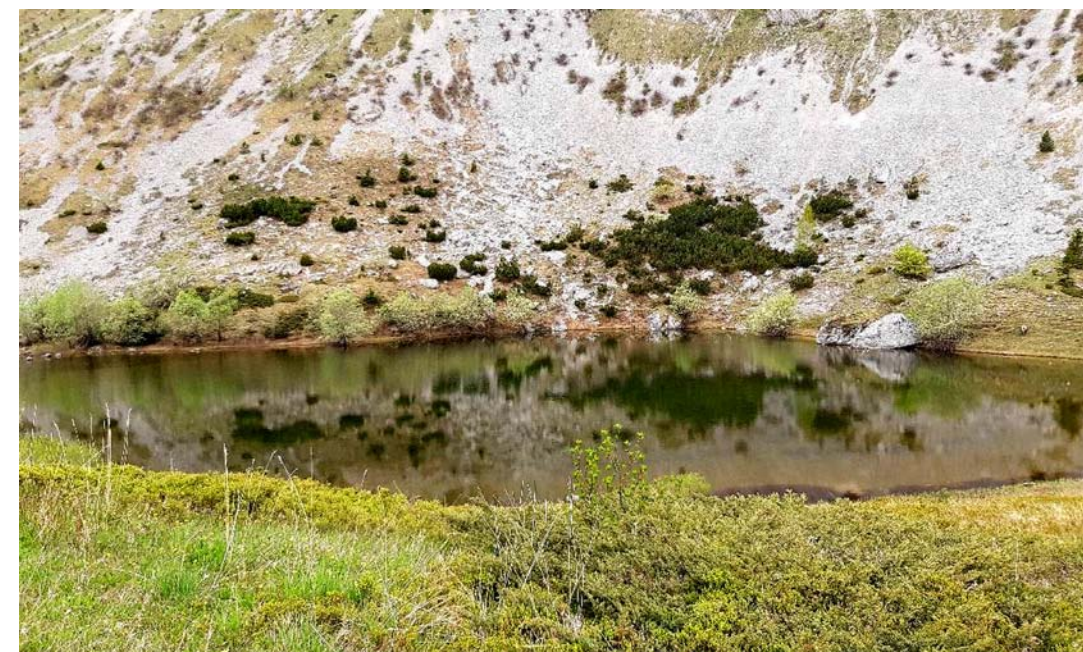
INFO

Kratak video koji su snimili učesnici ove sjajne akcije možete pogledati **OVDJE**.

od sata. Trzivka – po nekima planina, po drugima – vrh u masivu Volujaka, daruje ih očaravajućim pogledom na srcoliko Trnovačko jezero (1.517 mnv). Sa Trzivke nastavljaju preko Presjeke do izvora Carev do. Odavde se uključuju na stazu koja sa Trnovačkog jezera vodi ka Magliču, najvišem vrhu RS/BiH – 2.387 mnv, na vrh izlaze oko 17 časova sa 41 kilometar „u nogama“.

Slijedi kraći odmor, za danas više nema uspona. Neupućeni bi rekli – najteži dio puta je savladan, ali nekada je spust teži, pogotovo silazak na Prijedor (1.667 mnv) najkraćim putem – alpinističkim smjerom. Noge već zamorene od hodanja, pažljivo se mjeri svaki korak, pazi gdje se staje, gdje se uhvatiti rukom da ne

odrone ionako kršljivu stijenu. Posle katunskog naselja na Prijevoru slijedi spust i grebenima sa istočne strane prašume Perućica do Suhe – ušća istoimenog potoka u Sutjesku – oko 650 mnv, gdje dolaze malo iza 18 časova. Za njima je 13 sati hoda i 50 pređenih kilometara. Naravno, četvoronožni pratilac je cijeli dan sa njima. Tu ih, prema dogovoru, čeka Goran - drug iz društva koji im je donio vreće za spavanje i neke sitnice. Naveče, uz vatru, sabiraju se utisci, razrađuje plan za sutra, odlaze na spavanje, spartanski, u vrećama, pod vedrim nebom.

DRUGI DAN, 16. MAJ

Ustajanje oko četiri časa, kraće pripreme i polazak, čeka ih oko 60 km puta. Goran se vraća za Gacko i odvodi psa sa sobom (da je znao šta ga čeka, sigurno ne bi polazio!). Radoš i Đorđe oko 04;30 časova nastavljaju put magistralom ka Tjentištu, do Kovačeva panja,

a onda odvajaju lijevo, stazom ka jezeru Donje bare. Stupaju na područje pete po redu planine – Zelengore, po mnogima – najljepše planine u BiH.

Slijedi oštar uspon; staza – obilježena, mjestimično „kao uz nos“. (komentar kolege – iskusnog planinara: „Shvatam prvi dan i 50 km, ali koji je to pritisak kad se drugi dan probudiš na 650 mnv i znaš da te čeka uspon na preko 2.000 mnv i još duži put nego juče.“). Posle oko 3,5 sata dolaze do jezera Donje Bare (1.450 mnv), posle čega bez zadržavanja nastavljaju prečicom ka Gornjim Barama (1.515 mnv). Ovaj dio puta je ujedno i prilika da se malo odahne, jer odmah posle prolaska pored gornjeg jezera slijedi oštar uspon na Uglješin vrh (1.859 mnv). Sa vrha puca pogled na Volujak, Bioč, Lebršnik, Maglić, veći dio Zelengore sa najvećim vrhom – Bregoč (2.014), sjeverozapadno, malo preko dva kilometra vazdušne linije. Tako blizu, a tako daleko! Staze nema, treba je sam pronaći, po intuiciji, a najbit-

nije je da se ne gubi visina. Sustiže umor i svaki metar je dragocjen.

Sa krova Zelengore - Bregoča, posle kraće zadržavanja nekih par kilometara prate obilježenu stazu „Dr Jovo Elčić“ a onda odvajaju desno i silaze ka Orlovačkom jezeru (1.438 mnv). Staze nema, ali je teren pregledan i pogodan za kretanje. Sa južne strane obilaze jezero, i nastavljaju da se penju prema najvišem jezeru u masivu Zelengore – Štirinskom (1.677 mnv) i ka posljednjem planiranom vrhu – Velikoj Leliji (2.032 mnv). I kod Lelije ima nekih nedoumica – da li je posebna planina ili dio Zelengore? Neka o tome misli ko drugi, njihovo je da je osvoje, što i čine. Silaze sa Zelengore (ili Lelije) i malo prije 19 časova dolaze u selo Jelašca - Kalinovik gdje ih sačekuje Rada - Radoševa snaha i automobilom vraća za Gacko.

Na kraju – rezime dva dana - pet planina (Lebršnik, Volujak, Trzivka, Maglić, Zelengora), sedam vrhova, od

čega pet viših od 2.000 mnv, prepješačeno oko 110 km (po karti, uređaj na mobtelu pokazuje 100 km, prilikom prelaska Zelengore u više navrata je zbog lošeg signala prestajao da radi), 27 sati hoda. Nepun minut manje! Istina, nisu baš stigli da uživaju u prirodnim ljepotama koje su ih okruživale, ali su dopustili sebi i trenutke opuštanja, pa su se niz nekolike zasnježene padine spuštali na priručnim sankama – komadima debljeg najlona, putem preko Zelengore su imali više susreta sa divkozama, ukupno dvadesetak, ali i nekoliko poskoka. Sve čestitke, zadali su težak „domaći zadatak“ planinarima i sportistima koji bi možda htjeli da prođu ovim putem.

Naši junaci nisu od ovoga pravili neku veliku nauku, kažu – žao im je što putešestvijem nisu uključili još jednu planinu - Treskavicu. Živi bili, gotovo sigurno da će u nekoj sledećoj priči o Radošu i Đorđu broj kilometara, planina i vrhova biti veći!

TEKST: MIROSLAV KOVAČEVIĆ

Uspón na ĐALICU

U sezoni odmora kaje je pandemija podvukla tamnim bojama, inostrane planine su postale gotovo nedostupne planinarima. Mnogi vodiči su bili primorani da menjaju planove i usmeruju akcije ka državama koje su se opredelile za manju represiju prema putnicima. Stoga su i Kragujevčani u potrazi za novim destinacijama posetili manje poznatu albansku planinu - Đalicu...

Pre nekoliko godina, na jednom proputovanju kroz Metohiju, sa krivudavih ulica Velike Hoče primetio sam nekoliko planina na jugu, koje su se već početkom novembra belele. U prvom planu lako sam prepoznao planine Koritnik i Paštrik, ali mi je pogled nekako više zaokupio vrh među njima. Planina koja očigledno svojom visinom parira pomenutim gorama, ličila je iz srpske enklave kao oštro belo sleme neke velike snežne kuće. Ubrzo sam se, preko interneta, po prvi put upoznao sa planinom Đalicom - visokom gorom koja se nalazi u severnoj Albaniji, svega desetak kilometara južno od granične linije.

Đalica je planina koju krase jedan dominantan vrh visine 2.486 m. Masiv iz pravca Metohije izgledom veoma podseća na Rtanj. U pitanju je krečnjački greben koji se pruža pravcem sever-jug, a čije su bočne strane veoma strme. Đalica je četvrta planina po visini u Albaniji – odmah iza Koraba, Prokletija i Gramosa. U prevodu sa albanskog ime se odnosi na pojam život ili preživljavanje. Upravo sam naveo gotovo sve od dostupnih podataka o planini. Više se o Đalici nije moglo naći, ali je pomenuto bilo dovoljno planinarima iz Šumadije da se upute u Albaniju.

Ideja je pretočena u delo i jedno osunčano septembarsko jutro dočekalo je planinare na graničnom prelazu Vrbnica. Bez problema završavamo komunikaciju sa

carinom i upućujemo se u nama malo poznat predeo. Nakon svega desetak kilometara putovanja novim autoputem izlazimo na petlju koja povezuje mesto Kukeš sa ostatkom „Zemlje crnog orla“. Primećujemo da, za razliku od naših krajeva, u kojima dominira zelenilo, Albanija izgleda prilično suvo i kamenito.

Polazna tačka uspona je selo Topojan. Do sela vodi uzak i vijugav put kroz klisuru reke Ljume. Dolazimo ubrzo do mesta gde se odvaja makadaski put od glavnog drumca. Asfaltni put u nastavku vodi ka selima koja su pod Šarom i Korabom. Dalja vožnja uskim makadamom nije moguća za minibas sa dvadeset sedišta. Stoga će pešačka tura biti za oko dva ipo kilometra duža nego što je planirano. Planinari nisu sretni zbog ove objave, ali kažu da sve što se mora nije teško. Glavno je da je vreme povoljno i da nismo okasnili sa startom. Izlazimo iz vozila i rutinski se pripremamo za pešačenje.

Topojan je malo planinsko selo na istočnoj strani Ljume. U davna vremena nosilo je nama bliskiji naziv Topoljane. U samom selu uočili smo nekoliko visokih stabala topole – tzv. jablanova, koji su u očitom kontrastu sa okolnim suvim i krševitim predelom. Plan da se krene sa nadmorske visine od oko 1.100 metara već na početku je promenjen, te krećemo sa svega 870 metara nadmorske visine. Trasa nije markirana, ali nije teško

pratiti glavnu nit seoskog puta. Na oko 1.200 metara n.v. nalazi se centar zaseoka Brekijs. Tu su prodavnica, ambulanta i škola. Na GPS-u primećujemo da nam je za dolazak do prodavnice trebalo oko sat vremena pešačenja. Pored ambulante postoji česma sa četiri cevi - lule. Snabdevamo se vodom za piće i ispiramo lice i ruke od kamene prašine. Bosonoga deca trčkaraju i galame oko nas. Izgleda da planinska sela u Albaniji nisu pusta kao što je to slučaj Srbiji.

Nakon kratkog odmora hitrije zalazimo u zonu pašnjaka. Uspinjemo se ovčarskom stazom ka prizemnim katunima podno golog i kamenitog grebena. Vrh Đalice izgleda još uvek daleko, ali je vizuelno manje strm nego kada se osmatra iz klisure. Na ovom delu trase uočili smo i planinarske markacije. Ako se uputite ovuda ne dajte da vas ove crveno-bele oznake zavaraju i opuste – posle svega nekoliko stotina metara ponovo će nestati.

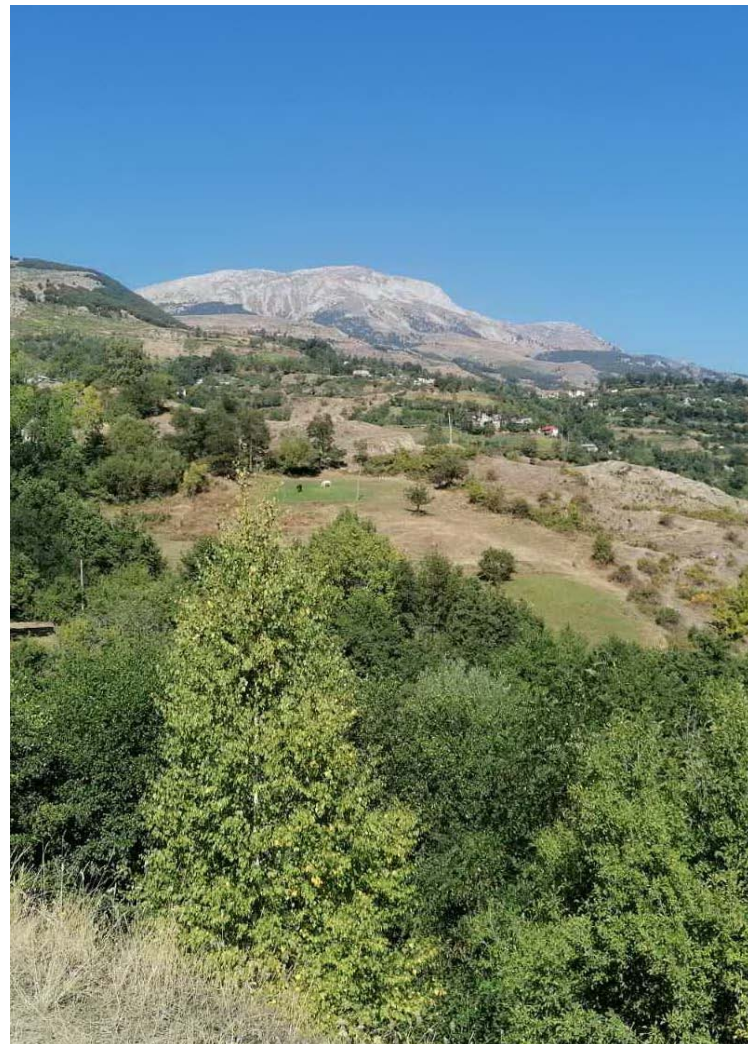
Za tri sata izlazimo na visinu od oko 1.800 metara. Dolazimo do najvišeg katunskog naselja na planini. Na ovom delu Đalica se protekla u širinu, te se čini kao da smo usred travnate visoravni. Stočarske kolibe su još aktivne. Stari objekti sa zidovima od kamena uglavnom su pokriveni limenim krovovima. Na jednom od većih uočili smo solarne panele. Čujemo u daljini zvonki damar medenice. Pred torom je ležao jedan krupan

ovčarski pas koji nas je sumnjičavo posmatrao. Definitivno smo pronašli parče tla koji nije zatrovan totalnom urbanizacijom.

Prolazimo kroz katune i ubrzo nailazimo na izvor studene vode. Nova je to prilika za odmor i osveženje. Prošlo je podne i u delu smo dana koji je najtopliji. Nemamo osećaj da nas sunce strelja prodornim UV zracima, jer nas okrepljuje planinski vetar. Tek nakon povratka sa staze shvatamo da je to bio samo privid; vrat, čelo ili nos su dobro izgoreli.

Pratimo utabanu stazu od izvora u pravcu ka najvišem delu planine. Trasa nakon četvrt kilometra skreće levo pod gotovo pravim uglom. Sledi blagi, bočni uspon do glavnog grebena za koji je od izvora potrebno 45 minuta. Na oko 2.100 metara nadmorske visine izlazimo na centralni greben Đalice. Predelom gospodari krečnjačak i suva trava. Ubrzo nam se prikazuje predeo pod zapadnom stranom planine. Znatno je strmija od istočne padine kojom smo se popeli. Pogledom dominira jezero i široki Drim koji napaja ovu veštačku akumulaciju.

Uspion do najviše kote je sa grebena moguće izvesti dvema stazama. Jedna vodi direktno na goli predvrh i zatim preko jednog sedla na najvišu tačku planine, dok druga obilazi pomenuti vis kao i glavni vrh, te se izlazi na padinu koja je sa suprotne strane od smera iz koga

smo se peli na greben. Pošto ova staza obilazi i najvišu kotu Đalice potrebno je vratiti se ka jugu nekih 250 m. Obe trase nisu preterano zahtevne i mogu se kombinovati kao alternativne za povratak.

Na vrhu Đalice zatičemo stub sa albanskom zastavom. Vreme koje nam je bilo potrebno da savladamo 1.600 metara visinske razlike iznosi gotovo pet i po sati. Zasluženi odmor i ručak dodatno su obogatili vidici ka svim stranama sveta. U vidnom polju su bili mnogi poznati vrhovi: na severu Paštrik, koji je sa ove strane prošaran belim krečnjačkim stenama, pa pomalo podseća na Šarene pasove na Durmitoru; zatim Koritnik i Šar Planina sa svojim najvišim kotama Bakardanom, Titovim vrhom, Rudokom i Trpeznicom. Visoka gromada Golemog Koraba je uočljiva ka jugoistoiku. Na zapadu pogledom dominira veliko akumulaciono jezero, iznad

kojeg u daljini naziremo obrise Junika i istočne vrhove Prokletija.

Nakon jednočasovnog odmora usledio je povratak do Topojana. Kod izvora nad najvišim katunom susrećemo četvoricu mladih Albanaca, koji su uspon savladali džipom. Ponudili su nas grožđem koje su ohladili na izvoru.

Sa zalaskom sunca dolazimo i do prodavnice u zaseoku Brekije. Uspešnu akciju proslavili smo uz limenke piva „Tirana“ i nekoliko čašica „Skenderbega“. Gorštaci su prema nama bili ljubazni i interesovali su se za prilike u Srbiji. Nekom čudnom mešavinom različitih jezika i mlataranjem rukama sporazumeli smo se dovoljno dobro da im poželimo sreću. Trasu od 21,5 kilometara prešli smo timski, kao jedan za devet i po sati.

NEMANJA REBIĆ

Magični RTANJ

*Četvoročlana ekipa učestvovala je
u noćnom usponu na Rtanj. Ovo su
njihovi utisci...*

Rtanj je planina kojoj uvek mogu da se vratim. I vraćam se. U stvari, možda i ne odlazim od nje... Slično je i sa nekim ljudima, čak i kada se ne čujete i ne vidite sa njima, sveprisutni su u vašim životima, nekako su zakupili jedan deo prostora vaše duše na neograničeni broj godina i to je to.

Osim Rtnja, jedan od najvećih utisaka na mene su ostavile i podjednako magične Prokletije, kojima ću, nadam se, uskoro u neke pohode.

Već sam pre neku godinu iskusila robusnost severne strane uspona na Rtanj u zimskim uslovima, mada smo imali predivan, sunčan dan te ne nosim uspomenu smrznutih trepavica i „botoksiranih“ ledenih obraza kao neki moji drugari planinari.

Ideja se nekako sama javila. Rtanj me je prizvao, dozvao, pozvao i taj poziv se nije mogao odbiti. Kao i mnogo puta do sada, sa pravim ljudima se dogovaraš u tri sekunde i sve se kockice slože za tili čas. Utvrdili smo odmah i dan polaska i već nestrpljivo čekali sledeći vikend.

Taj petak sam prvo prepešačila pod punom ratnom opremom sa Karaburme do Plavog mosta, gde me je ostatak ekipe pokupio u zakazano vreme. Odmah grljenje, ljubljenje, smeh...

Plan je da nemamo plan. U rukama smo iskusnog

vozača, a za sve ostalo ćemo lako. Jedna od ideja je da svratimo do Vrela Grze pa da tamo možda nađemo mesto za spavanje pod zvezdanim nebom, pre nego što krenemo u noćni uspon na Rtanj.

Sve u svemu, prošetismo do dva Vidikovca, neko sve sa štiklama i haljiničicom, nadisismo se svežeg vazduha i napojismo oči zelenim smaragdnom bojom Grze, te odlučismo da odemo do početne tačke našeg uspona i da se tamo malo izvalimo po travi pre nego što krenemo u zajedničku avanturu. Vreme toplo, tridesetak stepeni.

Tanja i ja se smeštamo u velikom gepeku Reno „lagune“, sve sa otvorenim šiberom kroz koji na nas sija nepregledno prostranstvo zvezdanog neba. Momci u vrećama pored kola. Da bi ugođaj bio potpun tu je i mala logorska vatra. Tu je i lavež obližnjih avlijanera koji se bune što im upadamo na teritoriju. Uzbudjenje je na vrhuncu, i naravno ne možemo ni da trenemo, ali eto pružamo malo leđa i kupimo snagu za uspon. U nekom momentu pred ponoć zatvaramo šiber jer se oseća svežina noćnog vazduha Rtnja. Dišemo punim plućima i smeškamo se sami sebi.

Deset minuta iza ponoći ustajemo i spremamo se. Većinu stvari ostavljamo u kolima. Neka grupa mlađih momaka sigurnim korakom, sa čeonim lampama prolaze

pored nas. Noć je vedra, zvezdana... Fantastična četvorka kreće u akciju.

Prolazimo pored napuštene građevine za koju pretpostavljamo da je nekad bio planinarski dom. Odmah zatim zalazimo u šumu. Tu više ne pomaže zvezdano nebo. Naše oči su naše čeonne lampe. Gazimo čvrsto i hlabro napred. U šumi nas miluje topao dah vetra. Prepoznam na nekim delovima pejzaža sa zimskog uspona. Robusne, dugonoge bukve pričaju nam neke priče o tajnovitosti planine kojom hodamo. Ne obaziremo se na razna šuškanja. Pošto je uspon prilično jak već od samog starta i ne pričamo mnogo. Gazimo čuvenim himalajskim korakom. Slušamo iskusne.

Stižemo grupu mladih momaka koji su bukvalno protrčali pored nas, već na prvom odmorištu. Puštamo ih da opet odu ispred nas. Mi nastavljamo posle vrlo kratke pauze istim, ravnomernim tempom. Srce mi lupa ujednačenim ritmom. Već se naviklo na konstantan uspon. Izlazimo kratko na neke male vidikovce gde uživamo u pogledu na zvezde. Čim se vratimo u šumu, mrak nas odmah pojede. Čudim se što poneki slepi miš ne iskače ispred nas, jer je Rtanj poznat po tome što ih ima preko 20 vrsta, što čini ukupno više od dve trećine njihove populacije u Srbiji.

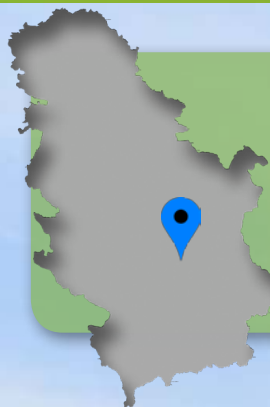
Tišina noći nas grli svojim nevidljivim rukama. Neko specifično magično osećanje prožima svakog od nas. Svi sa svojim mislima, svi sa svojim osećajima. Dišemo u ritmu poluuspavanog Rtnja. Mirisi lekovitog bilja svuda oko nas mame svojim opojnim svojstvima. Magija u vazduhu. Priče o vanzemalcima, i užarenim kuglama koje nadleću iznad čuvenog kupastog vrha Šiljak iskaču kao kajroni ispred naših očiju. Mitovi o skrivenom blagu povećavaju pozornost naših koraka. Da li nas prati neki rtanjski Golum u potrazi za rtanjskim Precious-om ili duhovi drevne piramide za koju se još uvek ne zna da li je delo prirode, čoveka ili viših sila...?

Uvek je fascinantna taj trenutak kad na putu, iz ravnice Istočne Srbije odjednom iskoči planina u obliku piramide i pošalje ti neku neverovatno privlačnu energiju koja te mami da se vraćaš njenim stazama iznova i iznova.

I dalje penjemo u tišini. U jednom momentu pravimo eksperiment. Stojimo usred šume. Isključujemo čeonne lampe. Mrkli mrak i Rtanj koji nam želi dobrodošlicu. Osećam miris četinara koji boji šumu bukvi nekim drugim bojama. Nasmejemo se. Nastavljamo.

Na sledećem odmorištu opet stižemo mlade momke iz Velike Plane. Ovog puta prolazimo pored njih, istim laganim korakom i nastavljamo svoj put. Izlazimo na greben.

Srbija

*Pinom su
obeležene
približne
pozicije
lokacija koje
se pominju u
tekstu.*

Čuveni rtanjski vetar ledi nam krv u žilama. Tek u tom momentu shvatamo da većina nije ponela dodatnu jaknu. Majica i duks su suviše tanka barijera. Stavljam kapuljaču i mrmljam sebi u bradu kako nikad više nigde neću ići bez male zimske jakne u rancu. Krećemo se grebenom ka Šiljku. Čuju se glasovi velike grupe ljudi koja stiže južnom stranom. Staza odlično obeležena vodi nas ka vrhu. Iako nogu pred nogu, stižemo do vrha mnogo pre momaka iz Velike Plane. Nismo iznenađeni gužvom na vrhu jer znamo da je Rtanj uvek izuzetno posećen.

Pokušavamo da se sakrijemo od orkansnog vetra ispod ostataka kamenih zidina. Zbijamo redove maksimalno ne bi li se malo ugrejali. Do svanuća ima još skoro dva sata. Treba preživeti. Neki momci puštaju tehno. Ma sve je dobro... Skaćemo u ritmu da zagrejemo već skoro zaleđenu krv u žilama.

No, kad se sa jedne strane pojavi dečko u bermudama i kratkim rukavima, svima nam bude lakše. Ako će on da preživi vetar i hladnoću - i mi ćemo. Sa trideset i kusur stepeni na „stidljivih“ jedanaest sa vetrom, milina za preživaljavanje.

Upoznajemo neke devojke iz Šapca koje već treći vikend zaredom dolaze na Rtanj. Šalimo se sa njima da jedna od njih mora da smuva momka ogrnutog čebedom levo

od nas, radi dobrobiti svih.

Jedan zaostali „sneakers“ spašava malo stvar. Minuti sporo prolaze dok se na horizontu rastaču boje i oblici u hiljade kombinacija. Ophrvani lepotom zaboravljamo da smo smrznuti. Svi nestrpljivo čekamo 5,25, zakazano vreme za izlazak sunca. Taj trenutak, ta rastočena vatrene lopta što se diže na horizontu izaziva jednoglasni uzdah nas 30ak na vrhu. Potpuno začarani, svi stojimo mirno i samo gledamo. Upijamo te vatrene oblike čije senke po horizontu prave najbolje slike na svetu. Nijedan fotoaparati ne može da ovekoveči taj trenutak, taj momenat večnosti kada si tu sam sa sobom, svestan sebe i lepote oko tebe i kad zaboravljaš i na umor, i na hladnoću i na sve brige ovozemaljske, nego postojiš samo u tom trenutku.

To je ono što ćeš nositi sa sobom u onih nekoliko trenutaka pre napuštanja ovog sveta, onaj odblesak nečeg savršenog, jedinstvenog, neponovljivog, nečeg samo tvog. Trenutak koji će tebe obeležiti. Svesnost koja će te probuditi. Lepota koja ćete naučiti. Ljubav koja ćete zagrliti.

I onaj osećaj kada se nas četvoro grlimo na Šiljku, šibani vetrom i opijeni rađanjem sunca, sa smrznutim osmesima u očima.

Hej, 1.565 m i visinska od skoro 1.200 m... Vredno poštovanja... Neprikosnoveno.

Sa Suncem, stigli su i njegovi mili topli zraci, pa skakutanje grebenom ka šumi u silasku je bilo divno jutarnje iskustvo. Probudeni mirisi moneovskih livada šarenog raznovrsnog bilja prate nas u stopu. Tu i tamo uspeš da prepoznam neku orhideju, i po neki drugi cvet čiji oblik znam, ali mu se imena ne sećam. Rtanj, pored čuvenog rtanjskog čaja, krije na svojim padinama mnoštvo endemski vrsta biljaka, a osim raznovrsnom florom, može se pohvaliti i neverovatnom faunom, posebno mnoštvom ptica - od surog orla, do malene senice.

Potpuno otkravljeni uživamo u svakom koraku silaska. Planovi se menjaju, vidikovci šire, boje se razigravaju. Stenoviti oblici iskaču tu i tamo. Sunčevi zraci se poi-gravaju sa gorostasnim četinarima i bukvama. Vilenjaci nas oprezno prate. Ponosno čuvaju tajne svoje planine. Uz kikot nas ispraćaju.

Smejemo se kako smo u odličnoj formi jer smo popeli Rtanj za 3,5 sata na jednom snikersu, tri suve šljive i jednoj flaši „rose“ za nas četvoro. Nedostajala je ona moja topla kafa na vrhu da nam ugreje koščice, ali bilo bi suviše savršeno.

Silazimo za manje od 2,5 sata. Znojavi, prašnjavi,

utočište nalazimo na izvoru Miroštice, gde uz predah sebi dozvoljavamo i banjanje u ledenoj vodi što život znači i diže iz mrtvih. Pokušaj da se ispružimo malo pored vode remete nam novopridošli izletnici, te se mirno povlačimo pred mnogobrojnošću.

Krećemo ka Despotovcu. Presrećni, ali i umorni. Imamo dogovor da se vidimo sa prijateljima na ručku, no mrak nam pada na oči, kako nama, tako i našem vrlom vozaču. Nigde bez Flojda. U momentu shvatamo da smo svi na ivici snage, i da „čarne oči“ više ne vide, pa skrećemo pored puta preko puta neke firme i dremamo u kolima nekih pola sata.

Elem, prevarismo san. Čili i veseli nastavljamo da bismo bukvalno odmah iza čoška počeli da se cerakamo svi u glas kao ljudi. Stali smo na 200 m od table za Despotovac. Tako blizu, a tako daleko.

Posle ručka i časkanja sa prijateljima i prizivanja sećanja sa Beljanice i zajedničkog druženja, lagano krećemo ka Beogradu.

Senka Šiljka iz jutarnje slike i dalje zanosi svojom tajnovitošću, svojim prkosom rasprostrta po mirisnim livadama obojenim u neverovatnoj paleti vanvremenskih boja, igra svoj magijski ples kojim nas ponovo poziva pod svoje skute.

Our Precious...

Ne osvrćemo se...

Ali vратићемо се...

JADRANKA BALIAK

Na planinama Istočne Srbije

Pet jahača apokalipse u epizodi „Pohod na Istočnu Srbiju“...

Ono kad imaš prijatelje koji ti samo zviznu pod prozor i kažu: Ponesi obuću za planinu i kupaci i siđi. I ti naravno, ne samo da siđeš, nego sa osmehom od uha do uha sletiš niz gelender.

DAN PRVI

Koristimo sedam predivnih dana u septembru da upoznamo lepote Istočne Srbije. Krećemo u ponedeljak popodne put Golupca i Donjeg Milanovca. Cilj nam je da stignemo do Negotina, a ako bude prilike pre mraka da se popnemo do vidikovca Ploče i uživamo u lepoti i prostanstvu Dunava ispod nas. Vesela atmosfera, pošalice i smeh, sastavni deo našeg puta, ne manjkaju ni sada. Prvu kratku pauzu pravimo u Golupcu. Svaki put se divimo re-noviranoj tvrđavi, a još više neverovatnoj veličini Dunava

u tom delu, koji maksimalno podseća na more i privlači svojom robusnošću i snagom. U samom Golupcu širok je više od šest kilometara. Mami svojom plavom bojom što se stapa sa nebeskim svodom iznad i neodoljivo podseća na ulaz u Boku.

Nastavljamo put kroz prelepu đerdapsku klisuru, najdužu i najveću u Evropi. Ne znam da li je zanimljivija za vožnju, pešačenje po okolnim planinama, veranje po vidikovcima ili jedrenje po plavetnilu Dunava. Sledeće stajalište, ulaz u stazu za Mali i Veliki Štrbac kojom ćemo samo delimično ići da bismo se se popeli do vidikovca Ploče, na nekih 350 mnnv, sa koga uspevamo da vidimo tek senke zalaska sunca nad Dunavom jer nas je noć skoro pretekla. To ne umanjuje lepotu doživljaja sumraka nad Kazanom gde se Dunav neverovatno sužava na nekih 140 m širine, a gde pogled na usečene pećine u stenama sa druge strane mame našu maštu na razmišljanje o nekim Ali-Babama i nedostižnom blagu. Gusta šuma nas natkriva u silasku, mračne sene grana nas grle, a šumovi

malih šumskih životinja u toj tmini doprinose magičnosti trenutka i osećamo kao da hodamo kroz neku bajku, dok nas mirisi šumskog bilja omamljuju, strčavamo brže-bolje ka kolima, da nas ne proguta potpuni mrak.

Zajapureni i zadovoljni nastavljamo svoje putešestvije. Prilično kasno stižemo u Negotin, pre svega poznat po vinu, Negotinskoj krajini, ali i po Mokranjcu i Mokranjčevim danima, i naravno po Hajduk-Veljku, čiji spomenik gordo stoji u centru grada.

Smeštaj nas čeka negde iza, na desetak kilometara od grada. u selu Čubra. Stočarsko, ratarsko, vinogradarsko selo sa oko 500 stanovnika, koje se pominje još u 16. veku, jedva nađasmo po onom mraku, lelujaći kolima po neverovatnim asfaltnim hupserima da bi čovek pomislio da plovimo po nekom uzburkanom moru. Domaćin je bio izuzetno ljubazan pa nas je sačekao na ulici da ne bismo promašili njegovo domaćinstvo. Realno smo smeštaj našli u vukojebini u pravom smislu te reči, ali tek ujutru nas je potpuno iznenadio svojom lepotom. Veliko, prostrano dvorište. Ležaljka između drveća. Tišina koja para uši. Na moje veliko iznenađenje, nađoh drvo mušmula u donjem delu dvorišta. Domaćin nas je počastio domaćim sokovima i groždem, božanskim nektarom iz tog kraja. Tu je i kutak za slikare i vajare. Nailazim na lepo umozaičene bundeve. Tu je i letnja bašta, cveće, drveće zasađeno u velikim buradima. Vodio se dosta računa o detaljima. Lepo, etno domaćinstvo, ali pre svega smo opijeni prirodom i tišinom i lagano mrmjamo sebi u bradu dok uživamo u jutarnjem suncu i kafi i pravimo planove za taj dan.

Mokranjske stene

DAN DRUGI

Posle još jedne kafe i ponekog kolača u centru Negotina, rešavamo da obiđemo Mokranjske stene i vodopad, tj. da malo planinarimo pre nego što se prepustimo čarima vinskog turizma po Negotinskoj krajini.

Do Mokranjskih stena dolazimo iz pravca sela Mokranje, odakle potiču preci Mokranjca, našeg čuvenog kompozitora i muzičkog pedagoga. Prirodno bogatstvo u čijem podnožju je predivno jezerce sa vodopadom. Jezerce smo videli i smočili noge, ali vodopad je presušio. Možda se vratimo posle nekih kiša da bismo imali potpuni ugođaj. Pretpostavlja se da ispod stena postoji tkz. Hajdučka pećina. Ono što je interesantno jeste da su Mokranjske stene vlasništvo Mokranjaca. Tamo se ne znaju granice individualnih parcela. Naravno da smo se verali po istima do obližnjeg vidikovca sa koga se pruža

neverovatan pogled na ceo taj kraj.

Sa suncem u kosi, nastavljamo ka vinariji „Matalj“ koja se nalazi na uzvišenju nekoliko kilometara od Negotina. Tu nas dočekuju vinogradi Bagrine i Prokupca i sjajni domaćini koji nas provode kroz proizvodni proces. Dok uživamo u grilovanom miročkom siru, specijalitetu kraja i reskom ukusu Kremena na našim npercima, osećamo se bliski Bogovima. Samo nam nedostaje Dionis da nas uveseljava svojim lascivnim pričama. Dobro uvežbani i šarmantni konobar doprinosi da se osećamo delom Dionisijevih misterija.

Opijeni u bukvalnom smislu te reči mirisima i ukusima raznoraznih vina koje smo probali, svraćamo nakratko do manastira Bukovo, gde je još 1886. godine formiran rasa-dnik gde se negovala sorta grožđa otporna na filokseru, koja je poharala kako svetske tako i naše vinogradarske krajeve krajem 19. i početkom 20. veka.

Pošto smo već udarili po vinu, kao opčinjeni krećemo dalje u potragu za novim ukusima. Obilazimo Rogljevačke i Rajačke pimnice. Ovo su čuvena vinska sela, nažalost, prilično zapuštena i napuštena. Tek poneki domaćin i dalje ima vinograd i dalje koristi kamene kuće za odlaganje i čuvanje vina. Neobično lepe, posebno rogljevačke, mame svojom tajnovitošću, istorijom i patinom, ali neka-ko skrajnute od oka običnog posmatrača. U ovom kraju poznato je da uspevaju francuske sorte, šardone, kaberne sovinjon, merolo, pino noir, a Francuzi sami kažu za game da je bolji nego u njihovoj postojbini. Negotinsku kra-jinu krase velika količina sunčanih dana, preko 300, što je idealno za vinogradarstvo. Poslednjih godina, čujemo od domaćina da je trend da se obnove neke autohtone stare sorte, na prime bagrina za belo i tamjanika za crno, plus začinjak, autohtona sorta za lepšu boju vina, ali je to težak i mukotrpan posao.

Rajačke, malo poznatije od gore pomenutih, nalaze se na bregu poznatom kao Belo brdo. Nekada ih je bilo

ukupno 365. Ukopane su dva metra u zemlju, da bi imale konstantnu temperaturu tokom godine i građene su od tesanog kamena i brvana.

Ni ovde nismo naišli na mnogo otvorenih. Highlight posete su dve devojke iz Zaječara, već dobro opijene crvenim nektarom sa kojima smo prozborile koju. Čubi im je objašnjavao proizvodnju zanatskog piva, pa je parad-oks priče ovekovečen u nekoliko slika, tj. fotografija našeg zvaničnog fotografa, sve sa pogledima ispod obrva.

Odlazimo za Zaječar lokalnim, kraćim putem kojim nas je Čubi provozao u stilu Flojda.

Negde u kasnu večer stižemo u Zaječar. Smeštamo se na dva kilometra od centra, ostavljamo kola i laganom šetnjom krećemo u obilazak varošice. Davno beše kad sam prolazila kroz isti, pa mi je doživljaj potpuno nov. Možda zbog korone, možda malo i zbog umora, ali ne os-eti nikakvu energiju grada. Popismo pivo u nekom pabu u centru i povukosmo smo se na spavanje.

DAN TREĆI

Pošto smo pojeli ostatke večere, testeninu sa parada-jzom iz Šećerove bašče, popili kafu, popakovali stvari, uputismo se ka poznatom lokalitetu kraja.

Feliks Romulijana - arheološko nalazište predstavlja re-zidenciju rimskog cara Gaja Valerija Maksimilijana Galerija, Dioklecijanovog zeta. Po majci Romuli nazvao ga je Ro-mulijana. Pretpostavlja se da palata nikad nije dovršena.

Bejah iznenađena veličinom ostataka, tako da smo proveli više od dva sata lutajući po ostacima istorije i pokušavajući da u svojoj mašti prizovemo duhove tog vremena. Ostaci se nalaze na nekih 6,5 ha površine i utvrđeno je da je njihova izgradnja počela dve godine na-kon Dioklecijanove palate u Splitu. I dalje odolevaju zubu vremena, a arheolozi iznova pronalaze tragove prošlosti u njima.

Pošto nas je sunce spržilo na lokalitetu, Čubi je rešio da

nas časti vožnjom do Borskog jezera. Nije baš hteo odmah da nam otkrije svoju nameru, ali udruženim snagama rešismo njegovu zagonetku i bismo nagrađeni plivanjem u osvežavajućoj vodi. Rekoše nam lokalci da jezeru nije moglo da se priđe tokom leta od turista koji su navalili na plažu, a mi smo bili počastvovani što je septembarsko sunce i radni dan donelo samo nekolicinu kupaca. Borsko jezero je veštačko, nastalo pregrađivanjem Brestovačke reke i podizanjem brane, smešteno u podnožju planine Crni vrh i okruženo je listopadnim i četinarskim šumama, zelenim proplanicima i livadama. Da bismo ovekovečili utisak kao da smo negde na moru, u nekoj grčkoj taverni što viri između gustih krošnji stabala natkriljena na plavet-nilo ispred, postarao se naš vrli fotograf, pronašavši kafić sa pogledom.

Gušterisanje nas pet jahača u kupaćim kostimima uz odličan ukus produženog espresa, ovekovečio je trenutak u grčko-rimskom stilu bahanalija bez behanalija.

Potpuno relaksirani, napojeni lepim trenucima, zado-jeni srećom i osmehom, krećemo se lagano ka našoj sledećoj destinaciji. Pravač - Pirot.

Posle tri sata vožnje stižemo. Smeštaj u samom centru grada. Iznenađujuće živa varošica. Sviđa mi se „na prvu“ ritam grada. Šećer nas vodi na večeru u čuvenu kafanu „Ladna voda“. Tu odmah, pored je i kuća i dvorište gde se snimala „Ivkova slava“. Tu je i „Muzej Ponišavlja Pirot“, koji Čubi posle večere i piva čita kao „Muzej poništava život“ i zbog čega se neprestano cerakamo narednih pola sata.

Biramo meni sa specijalitetima kraja, pa se to sve svodi na punjeno meso na ovaj ili onaj način, sir kravljji, ovčiji, punjeno meso sa sirom i tako u krug. Posle večere uputismo se u razgledanje grada. Šetalište pored Nišave puno, kafići puni, na ulici mnogo ljudi, kola zuje gore dole, jednom rečju neočekivano „gužvastično“. Deserta se odričemo jer nemamo gde da ga smestimo, te rešavamo da čuveni sladoled „od 10 dinara po kugli“ tražimo

sledeće več. Pripremamo se psihički na ustajanje u pola pet i odlazak na Midžor. Radujem se susretu sa njim. Već nekoliko godina pokušavam da odem, i nikako da se mi se slože sve kockice.

DAN ČETVRTI

Jutro obećava. Pekara preko puta ulice već radi. Ljudi uredno čekaju u redu ispred i ulaze jedan po jedan. Miris hleba se širi... Odolevam. Imamo pune rančeve hrane. Svanuće dočekujemo u vožnji. Molim se Zevsu za lepo vreme. Nedavno mi je kćerka bila i sve je bilo dobro osim orkansko vetra čiji zahuklati bes sam mogla čuti preko telefona mnogo jasnije nego njen glas.

Kola ostavljamo ispod Babinog zuba i krećemo na stazu preko skijališta. Još uvek mi je hladnjikavo. Malo smo i pospani i nismo postigli radnu temperaturu, ali kako sunce počinje jače da greje tako slojeve odeće slažem u ranac. Zeleni obronci Midžora mame svojom lepotom i grandioznošću. Staza je široka i penjemo se lagano ser-pentinama. Miris bilja svako malo zagolica moje nosnice. Čubija je pukao adrenalin jer je onomad trčao po Midžoru pa je isprednjačio ispred svih nas. Mi ostali, nogu pred nogu, uživamo sa svakim korakom i svakim udisajem. Svežina vazduha mazi naše mitohondrije. Prosto osećam kako čavrljaju i vesele se u mojim plućima. Svako malo se sagnemo pa beremo brusnice ili borovnice. Ne znam koje su mi lepše kad se raspukle raspomame po mojoj usnoj duplji i eksplodiraju u hiljadu boja i ukusa.

Stanem i gledam. Sve kao na nekoj slici. Valoviti, mahu-nasti brezuljci i Babin zub gorostasno, stenovita gromada u pozadini pejzaža. Na nekom od proplanaka ugledam krdo konja kako lenjo tumara zelenim pašnjacima.

Bez nekih većih napora, posle 2,5 sata šetnje stižemo na vrh. Tu se častimo čokoladnim fondijem i raznim drugim specijama iz ranca i uživamo u pogledu na samoj granici između Srbije i Bugarske. Svaki tren na planini, posebno na vrhu je vredan truda. Oblaci polako doplo-vljavaju naš vidokrug i time čine pejzaž još slikovitijim. Okomitost Midžora ka Bugarskoj strani upozorava da u lošim vremenskim uslovima i zimi može biti izuzetno opasan i zahtevan. Oduševljeni smo što nas i uvek prisutni vetar na vrhu ovog puta pušta da dremamo uz blage i lekovite sunčeve zrake na travnom, mekom ležaju i da

Midžor

upijamo radost spajanja sa zemljom i nebom u istom trenutku.

U silasku nailazimo na još neke hodače, a i srećemo i berače brusnica. Produžavamo lepotu postojanja uživanjem u kafiću „Plaža“ na ski-stazi sa pogledom od milion dolara.

Vraćamo se na još jedno noćenje u Pirotu. No, pre toga odlazimo da se okupamo u rajskoj vodi Zavojskoj jezera, specifičnom fenomenu Srbije jer je nastalo kolutivnim procesom i, zajedno sa Jovačkim jezerima, predstavlja jedini fenomen te vrste na teritoriji Srbije. Veštačko jezero nastalo posle obrušavanja klizišta, posle obilnih padavina u zimu 1963. godine. Padine Stare planine su počele da klize i ta velika količina zemlje je pregradila reku. Da bi se izbegla dalja katastrofa prirodna brana je probijena i omogućena je izgradnja veštačke brane koja postoji i danas.

Plavo-zelena ledeno osvežavajuća voda posle hodanja po Midžoru je rajski lek za naša tela. Providna, čista, sa

jatima malih riba u plicaku, mada klasičan plicak i ne postoji. Vrlo brzo se postiže dubina. Neverovatan, božanstveni dragulj nadomak Pirota, potpuno nekomercijalizovan, divlji i raspušten, predivan i neponovljiv. E, tu je ona Ljupka što „ne voli da se kupka“ u hladnoj jezerskoj vodi umočila svoje duge noge, no, brzo je poput ptice trkačice izletela, pa nas je fotkala srećne i vesele kako brčkamo nožice i uživamo u radosti zajedničkog pravljenja uspomena.

Dan privodimo kraju večerom u „Vitinoj izi“, restoranu na izlazu iz Pirota sa fenomenalnom i jeftinom hranom, odličnom uslugom.

„Desertiramo“ u centru Pirota kupujući sladoled 20 dinara po kugli i smejemo se kako je poskupeo sto posto jer je nekad bio deset dinara.

DAN PETI

Dan kada bi trebalo da krenemo put Jastrebca i sutradan da učestvujemo u šetnji po istom povodm svetskog dana šetnje. Ako smo mislili da će to biti dan za

kuliranje i odmaranje, grdno smo se prevarili. Naš vozač je smislio da pošto smo već tu u kraju, popnemo Trem, pa lagano se zaputimo ka krajnjoj destinaciji. Žabe je inače teško u vodu naterati što je slučaj bio isti i sa nama. Pre-pustismo se jednoglasno njegovom vođstvu. Do sada sam na Tremu bila samo zimi, i sećam se da mi je bilo teško. Pitala sam se da li će biti isto i sada. Naš novopoklamovani vodič je pronašao jednu novu stazu za nas i krenusmo iz sela Veta podno Trema. Sam pogled na vrh uliva svako strahopoštovanje. Malo nam je trebalo vremena da nađemo ulaz u stazu, ali smo brzo uspeali da se snađemo. Prvi deo puta nas je vodio kroz šumu. Miris nagaženih vrganja me je omamljivao. Poslah poruku drugaru koji se razume, ali nisam imala vremena da se bavim time, te sve ostade samo na razmeni poruka i prepoznavanju pečurki. I jedna zaostala šumska jagoda je bila „cherry on the top“ tog dana. Taj ukus ću nositi danima posle toga. Uspon je priličan već od samog starta a kroz krošnje visokih stabala proviruje vrh Trema u punoj snazi. Puhćemo, dahćemo i

nadamo se nekim oblacima kad izađemo na grebenski deo, inače ćemo se spržiti kao posred pustinje.

Izlazimo iz šume. Ređaju se planovi grebenskog dela. Čuveno iza brega, breg, pa još jedan breg, pa iza brega i onog tamo brega još samo malo i evo ga breg, ali još jedan i tako u nedogled, pa kad sretnoš ekipu koja se vraća sa vrha i ti već crknut, sa znojem u očima koje te peku kao lude, sa mokrim gaćama, sa kratkim dahom pitaš onako pun nade... Koliko još, a oni ti uz osmeh kažu: „Hej, još pola sata bar!“, dođe ti da padneš, klekneš na kolena i kažeš sebi, šta mi je sve ovo trebalo. A onda opet nađeš snage tamo negde među malim prstom na nozi i kreneš da pumpaš adrenalin jer si tako blizu, a tako daleko i nekako dođe na kraju još jedan breg i iza njega tvoja nagrada... Stigao si na vrh!

Popadasmu na široko po vrhu, pa kad dođosmo malo sebi, izvadismo kafu da se počastimo kao ljudi i uživasmu u igri oblaka iznad nas i lepoti vidika koji nam se daruje na dlanu.

Trem

Ne znam na kraju da li mi je bio lepši uspon ili silazak zbog silnih emocija i lepote doživljaja. Pogled na gorostasno diva još jednom je zavredio svo moje divljenje i poštovanje i moj ponos za celu moju složnu ekipu. Jahači ponovo složno jašu.

Prođosmo kroz selo Veta. Tipično dolinsko naselje. Vodom se snabdevaju sa česama, bunara i izvora. Videh dve-tri pogrljbene starice i jednu monahinju. Pored svake kuće naslagana, već pripremljena drva za zimu. I kamion kao iz Prvog svetskog rata za izvlačenje drva iz šume. Možda i jeste...

Sledeća destinacija - Niš. Pauza. Novopazarski čevapi u Nišu. I to nam ne bi dosta, nego smo morali da pojedemo i pola kilograma sitnih kolača, a sve u fazonu, samo da probam.

Još sat i nešto vožnje do Jastrebc. Već bejasmoo tamo jedne zime kada smo penjali po Kopaoniku. Spavali smo u istom planinarskom domu, no sam doživljaj doma zimi i

leti je u potpunom kontrastu.

Tamo se srećemo sa ostatkom ekipe. Malo žurkisanja posle Trema nije na odmet. Lagano se klatimo u ritmu muzike u dvorištu ispred doma, dok nas opija ledeni planinski vazduh.

Puna nam srca i pune nam duše. Opijeni doživljajima od prethodnih dana utrkujemo se da ispričamo drugarima gde smo sve bili i šta smo sve radili i koliko smo se napajali lepotama Istočne Srbije i koliko ćemo to opet, već prvom sledećom prilikom jer Stara planina je neiscrpni izvor istraživanja i avantura.

Čuveni Šole iz Kruševca, organizator sutrašnje šetnje nas obaveštava da polazak nije ranom zorom kako smo navikli nego lagano oko devet.

DAN ŠESTI

Jutro koristimo da uživamo u sunčanju na travi i čekanju ostalih učesnika u šetnji. Grupa se deli na

učesnike kraće i duže staze. Većinom kreću svi na Zmajevac, jedan od vrhova. Jastrebac me oduševio svojim zelenilom, svojom kombinacijom listopadne i četinarske šume, svojim kupinama sa ukusom kakav nikad do sada nisam probala. Svaki grm priča neku svoju priču. Svojom šumskom jagodom, zlata vrednom u onom trenutku kada ti treba nešto da ti podigne sistem. Cela staza ide kroz šumu. Jedna je od najšumovitijih planina ovog dela Evrope. Samo se za vidikovce izlazi iz nje.

Po legendi ime je dobio po jastrebu koji je na njenom golom vrhu svijao gnezdo. Sa grančica koje je nosio ispadale su semenke breze, bukve, četinarara, te je vremenom na tim mestima izniklo visoko „jastrebovo“ drveće.

Ceo dan se napajaš na čistom izvoru kiseonika. Imaš utisak da si postao neki od članova „Fantastične četvorke“. Ubrzao ti se krvotok, srce ti bolje radi, moždane vijuge nekako čiste, jasne, prozirne, pune

naboja, „nadrogiran“ si lepotom i bogatstvom prirode.

Iako nije bilo naporno kao na Olimpu, Šole nas je lepo prošetao kilometarski, a i visinski. Naravno da smo, sve pevušeći, silazili nazad. Highlight večeri je bila logorska vatra oko koje smo se okupili kao u stara dobra vremena.

Još da nije bilo one klinačke žurke u sobi pored moje i ritmova „Džeki Džeki Džoni“ možda bih rekla da je ovo bilo jedno savršeno putovanje, ali i ovako je bilo više nego savršeno u svojim malim nesavršenostima.

Hvala na ljubavi i na svim zagrljaljima i svim osmesima i hvala za tri vrha, tri jezera, tri grada, i svega ostalog.

U povratku za Beograd, bućnuli smo se i u jezero Čelije. I neka smo! I nazdravlje nam bilo! Pa da uskoro krenemo u neko novo istraživanje naše lepe zemlje! I, za kraj, planinarski pozdrav ovog putovanja: „Muzej poništava život!“

JADRANKA BALIAK

COVIDozno - godina prođe, šta dalje?

Jednostavno, naš sport nije dovoljnog nivoa, te nas tretraju kao turiste. Za nas nema specijalnih letova i specijalnog tretmana, niti ga, na našu veliku žalost, mi sebi možemo priuštiti...

UMESTO UVODA

Priznajem, imam kreativnu koronu. Imam masku zbog korone, dezinfekciona sredstva za koronu, ne smem na utakmicu zbog korone, radim od kuće zbog korone, ne rukujem se jer korona. Korona u novinama, na televizijama, u izlozima, u edukacijama, u razgovorima... Ne samo da je zarazila sve mučenike koji su je fasovali nego i sve segmente naših života. Ne treba reći da mi se, kao i vama, ista popela na izvesno mesto, izguravši odatle mnoge velike svetske „penjače na ono mesto“... I zato, hteli mi to ili ne, korona! Jer sve o čemu

se može pisati obojeno je ovom svetskom temom. Od nje nam zavisi opstanak u fizičkom, ekonomskom, a i sportskom smislu. Outdoor u senci korone, kreće!

MALO O MOTIVACIJI

Iako je ostalo još dva meseca do kraja ove jako zanimljive, ali ne preterano srećne godine, vi smo svesni da nekog ozbiljnijeg pomaka neće biti, te da je vreme da svodimo račune i pripremamo se za sledeću sezonu. Gde smo bili, šta radili? Pa, uglavnom smo se snalazili kako znamo i umemo. Ali to gde smo bili, već smo

prežvakali, bolje je pitanje kuda idemo, kao zajednica sportova i pokreta, zajedničke odrednice - „get outdoor“.

STRATEGIJSKI IZAZOVI ZA 2021

Da konstatujemo očigledno - sportski rezultati ove godine bili su u drugom planu. Godina 2020. bila je godina improvizacije, rekordi, daljine, visine, vremena, nikome nisu bili imperativ, manje-više radilo se na opstanku outdoor sporta kao takvog. Na lični entuzijazam, na gurku, više individualno nego organizovano,

outdoor se održao. Neki će reći da je, štaviše narastao, zbog priliva mlade, prirode željne krvi. Kako god bilo, pregurali smo, i idemo dalje. Dok smo u 2020. mogli da kažemo da nas je COVID situacija zatekla nespremne, to u 2021. ne bi smeo biti slučaj. Šta su izazovi koji čekaju, pre svega organizacije, a donekle i pojedince?

- SPREMATI SE ZA SEZONU ILI DA?

Nalazimo se na prelazi između letnje i zimske sezone outdoor sportova. Vodeni sportovi su se već odjavili, ▶

PHOTO BY GARRETT SEARS ON UNSPLASH

a i za ostale je utihnulo - generalno su novembar i decembar „mrtvi meseci“ - kratak dan, šugavo vreme, blato, hladnoća, vlaga, nije najprijetnije biti napolju...

Prvi koji će sebi postaviti pitanje iz podnaslova, biće skijaši. Otvaranja sezona, popularni „ski opening“ trebalo bi za ova naša, balkanska skijališta, biti već početkom decembra. Svi ski centri u regionu (a i šire) najavili su da će raditi „osim u slučaju novog rasplamsavanja zaraze“. I dok biznisi šire optimizam, mi ostali se pitamo koliko je on zapravo osnovan. Potrebno je rezervisati smeštaj, godišnji odmor, a pri tom nemati pojma da li će već sledeće nedelje da bude proglašen policijski „ne mrdaj od kuće“ čas. Na genijalni savet „da li da rezervišete skijanje zavisi od toga koliko ste spremni da rizikujete“, a koji sam pročitao na par ozbiljnih ski sajtova, mogu samo da se kiselo nasmejem. Istina, već smo naviknuti na to da ćemo pare date unapred možda morati da „prežalimo“, ali je, brate mili, baš loš vic. Sezona kreće, možete uplatiti aranžman, a da li ćete moći da dođete, i da li ćete imati gde da skijate - zavisi od stanja u svetu.

Ostali imaju malo više vremena, pa prekrštanje prstiju i nadanje najboljem trenutno predstavlja preovlađujući model ponašanja. Ulažemo energiju u planove. Strepimo. Ova sezona nam je pukla. Treniramo. Nadamo se da će biti bolje. Motivacija otežana spoznajom da više ništa ne zavisi isključivo od nas. I zapravo je tako. Neko je i ove godine bio u životnoj formi, ali nije bilo takmičenja na kome bi je pokazao, neki su se mesecim spremali za ekspedicije samo da bi im karte bile otkazane. Činjenice su činjenice, makar delovale defetistički. Spremaćemo se mi ipak, jer smo svi nepopravljivi optimisti. Ali ćemo svi, osim svog truda i rada, takođe i „gledati u horoskop“.

- MASOVNOST, ALI KAKO?

Već rekosmo da su meseci izolacije probudili interesovanje za outdoor. Za očekivati je da će se, bez odgovarajućeg kanalisanja, ovaj talas entuzijazma jednostavno potrošiti. Organizacije su u nezavidnoj situaciji - masovni događaji su rizični i nepoželjni. Sva ta masa koja se po prirodi kreće po principu „mili-moji-kud-koji“ takođe je rizik. Vlasti ne pomažu mnogo, smernice su šture i dvosmislene. Ako se situacija nastavi, a sva je prilika da hoće, matične organizacije moraću da se potrudu da razreše kontradikciju masovnosti bez okupljanja. Nezahvalan zadatak. Organizacija Dana pešačenja možda najbolje ilustruje svu besmislenost situacije. Svi građani treba da izađu u prirodu jer je to zdravo. Ali nikako ne treba da se okupe, jer to nije zdravo. Učesnike treba kroz staze sprovesti tako da to za njih bude bezbedno. Ali ih nikako ne treba voditi, jer grupisanje nije bezbedno. Na kraju je nekako odrađeno, volonteri su upućivali građane od tačke do tačke, davali informacije, a oni su se kretali individualno. Nenormalno rešenje, za nenormalna vremena i dovijanje u skladu sa okolnostima i mogućnostima. Moguće je da i sledeće godine bude ista situacija, i što se tiče COVID-a, i što se tiče stava vlasti.

Ipak, bez obzira na polovičnu učinkovitost, mora se nastaviti sa radom. Online obuke i predavanja, izdavačka delatnost, edukativna videa, samo su neke od ideja kako pokušati sprovesti barem osnovnu obuku novajlija. Takođe će se takmičenja i manifestacije morati nastaviti održavati, koliko god to bude moguće, makar samo kao održavanje kontinuiteta i podsetnik na „normalna vremena“. Na matičnim organizacijama je da se motivišu a dodatan napor, i ne upadnu u zamku čekanja normalnosti. Jer, morate priznati, najlakše je u datoj situaciji ne raditi ništa, i čekati da oluja prođe. Mnogo je teže suočiti se i boriti koliko god se može i gdegod se može.

- REZULTATI, ŠTA TO BEŠE?

Nekomercijalnost dolazi na naplatu. Liga šampiona je obnovljena, igra se fudbal, košarka, reprezentacije su na pripremama, Nole „lema“ lopoticu. Znam da većina vas na svoju aktivnost ne gleda kao na sport, već kao na način života, ali ako smo se „upisali“ u sportove, moramo rezultatima opravdati taj status. A ima i onih koji se na te rezultate ozbiljno „prže“. Već u prvim danima proglašene pandemije pisao sam o tome koliko je lakše izolovati jednu halu od cele planine ili reke. Ali nije u tme stvar! Jednostavno, naš sport nije dovoljnog nivoa, te nas tretiraju kao turiste. Za nas nema specijalnih letova i specijalnog tretmana, niti ga, na našu veliku žalost, mi sebi možemo priuštiti. Ove godine, rezultati su bili tanki.

Šta će se onda desiti sledeće? Sportski rezultati donose status i kategoriju sportu. Ako nam ne progledaju kroz prste, i samo ispoštuju trenutne propise, sleduje nam veliko klizanje naniže.

- DIFERENCIJACIJA OD TURISTIČKIH RADNIKA

Shodno situaciji, turističke agencije preusmerile su ponudu na planinarenja, raftinge, kanjoninge, i svašta drugo lepo što mi već godinama radimo. I dok je sasvim OK da rekreativni sport bude deo turističke ponude, odsustvo mogućnosti za bolje i jače učinilo je da se i klubovi manje-više bave istim tim, rekreativnim stvarima, što, dugoročno, može biti pogubno za reputaciju. „Ti se baviš onim što vodi turistička agencija“. Da ne pominjemo uticaj na rekreativce koji će, nemajući pred sobom nijedan primer, misliti da mogu sve. Biće posla za Gorske službe...

- UMEŠTO ZAKLJUČKA

Kao što ste iz tona teksta možda već naslutili, mislim da će ovo potrajati. Čuvajte se, živite svoj outdoor život, i pomozite drugima da ga upoznaju. Hteo sam i ja, kada sam seo za tastaturu, da opletem po mnogo čemu što kod nas ne valja, ali - u istom smo loncu, svi se batrgamo i guramo ka zajedničkom cilju, iako se nekad ne slažemo. Pomozite zato kome god možete da preguramo ova smutna vremena. Čeraćemo se mi još. ;)

ZMIJAT

PANTALONE

MARKET

Izbor muških **HIKING** **PANTALONA**

PHOTO BY SEAN THOMAN ON UNSPLASH

**Izbor hiking pantalona
za muškarce u sezoni 2020.**

Muške

HIKING PANTALONE

Outdoor Research Ferrosi Pants

Okvirna cena: 68 €

Dobre osobine: prozračan materijal, veoma udobne, maksimalna pokretljivost

Lošije osobine: labav struk, nisu dobre za hladno vreme

Težina: 345 g

Materijal: 86% najlon / 14% spandex 90D rastegljivi ripstop

Vodootpornost: DWR završnica („durable water repellent“)

Zaštita od sunca: nije naznačeno

Arc'teryx Gamma LT Pant

Okvirna cena: 105 €

Dobre osobine: udobne, dobro izgledaju, svestrane, blokiraju vetar i vlagu bolje nego ostale

Lošije osobine: skupe, ne previše džepova

Težina: 330 g

Materijal: 88% najlon, 12% elasthan

Vodootpornost: DWR završnica

Zaštita od sunca: nije naznačeno

Patagonia Quandary

Okvirna cena: 67 €

Dobre osobine: mekane i pokretljive, DWR zavšni sloj radi dobro, dobra cena

Lošije osobine: ne previše džepova, uži kroj, nije za krupnije osobe

Težina: 285 g

Materijal: 94% najlon (62% reciklirani) / 6% spandex

Vodootpornost: DWR završnica

Zaštita od sunca: UPF 50

Mountain Hardwear Chockstone

Okvirna cena: 72 €

Dobre osobine: udobni materijal, kaiš, džepovi sa ziperima

Lošije osobine: plitki džepovi, skupe

Težina: 326 g

Materijal: 88% najlon, 12% elasthan

Vodootpornost: DWR završnica

Zaštita od sunca: UPF 50

Prana Stretch Zion

Okvirna cena: 53 €

Dobre osobine: udoban materijal i kroj, veoma svestrane, funkcionalne

Lošije osobine: ne previše ventilacije, upijaju vodu pri jako lošim vremenskim uslovima

Težina: 385 g

Materijal: 97% najlon / 3% Spandex

Vodootpornost: DWR završnica

Zaštita od sunca: UPF 50

Royal Robbins Alpine Road

Okvirna cena: 73 €

Dobre osobine: dobro izgledaju, ne tegle se

Lošije osobine: krute su, većina džepova nema zipere

Težina: 392 g

Materijal: 66% najlon / 31% polyester / 3% spandex

Vodootpornost: DWR završnica

Zaštita od sunca: UPF 50

Cene su okvirne i zavise od zemlje u kojoj se prodaju.

Muške

HIKING PANTALONE

PHOTO BY TOOMAS TARTES ON UNSPLASH

KUHL
Renegade Cargo Convertible**Okvirna cena:** 85 €**Dobre osobine:** lepo izgledaju, svestrane, izdržljivi rastegljivi materijal, puno džepova**Lošije osobine:** gornje dugme se lako otkopčava**Težina:** 482 g**Materijal:** DURALUX 95% najlon, 5% Spandex**Vodootpornost:** DWR završnica**Zaštita od sunca:** UPF 50**REI Co-op Sahara Roll-Up****Okvirna cena:** 51 €**Dobre osobine:** udobne, puno džepova, ugrađeni kajiš**Lošije osobine:** vrećasti kroj**Težina:** 270 g**Materijal:** 94% najlon / 6% spandex**Vodootpornost:** DWR završnica**Zaštita od sunca:** UPF 50**Arc'teryx**
Lefroy**Okvirna cena:** 101 €**Dobre osobine:** izdržljive, odličan ugrađen kajiš i kopča, dobrog dizajna**Lošije osobine:** nema puno džepova**Težina:** 275 g**Materijal:** Aequora AirPerm 86% najlon, 14% elasthan**Vodootpornost:** DWR završnica**Zaštita od sunca:** nije naznačeno**Fjallraven**
Vidda Pro**Okvirna cena:** 128 €**Dobre osobine:** izdržljiv materijal, puno džepova, unikatna vodonepropusna tehnologija**Lošije osobine:** krute, veoma tople, skupe**Težina:** 590 g**Materijal:** G-1000 Original: 65% poliester / 35% pamuk**Vodootpornost:** Greenland vosak tretman**Zaštita od sunca:** G-1000 materijal pruža skoro 100% zaštite od UV zraka**The North Face**
Paramount Active**Okvirna cena:** 60 €**Dobre osobine:** dobrog dizajna, prilagodljivi elastični pojas**Lošije osobine:** slaba zaštita od vlage, asimetrični prednji džepovi**Težina:** 295 g**Materijal:** 90% Poliester, 10% Spandex**Vodootpornost:** DWR završnica**Zaštita od sunca:** nije naznačeno**Columbia**
Silver Ridge Convertible**Okvirna cena:** 45 €**Dobre osobine:** lagane, dober izbor veličina i boja, jeftine**Lošije osobine:** tanki materijal nepogodan za zahtevne terene, nisu vodootporne, nisu rastegljive**Težina:** 360 g**Materijal:** 100% najlon ripstop**Vodootpornost:** bez dodatnog tretmana na vlagu**Zaštita od sunca:** UPF 50

TREBINJE Vertikal 2020

*Ipak se trčalo! + 960 na + 35 - „Trebinje
Vertikal 2020. – Trka u kamenu“...*

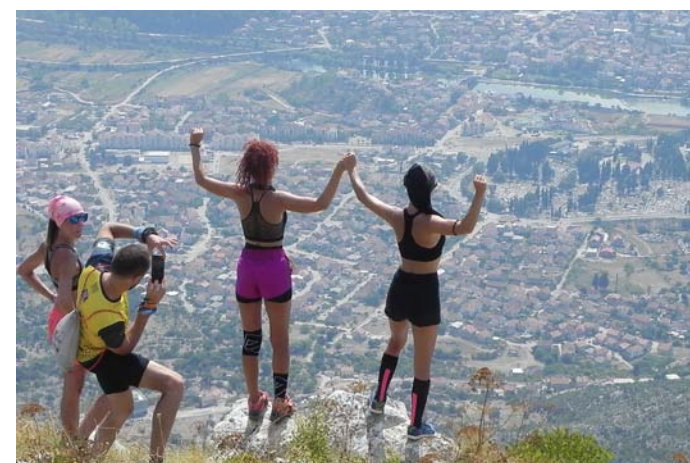

Planinarsko društvo „Vučji zub“ iz Trebinja 12. septembra je po peti put bilo organizator i domaćin trke u disciplini „nebeskog trčanja“ – „Trebinje Vertikal 2020. – Trka u kamenu“. Kako je po planu aktivnosti trka je trebala da se održi 14. marta, sa pripremama se počelo odmah posle novogodišnjih praznika – čišćenje staze, obnavljanje markacija, animiranje sponzora, registracija učesnika... Besprijeekorna organizacija dosadašnjih trka, atraktivna staza i brojni prateći sadržaji koje Trebinje nudi učinili su da je interesovanje za trku bilo veliko; pa je do isteka roka za prijave učešće najavilo oko 300 takmičara. Međutim, viša sila – neočekivani događaji sa korona virusom, razne preventivne mjere i na kraju zabrana javnih okupljanja, učinili su da nekoliko dana uoči termina trka bude otkazana na neodređeno vrijeme.

Usljed povoljnije epidemiološke situacije i ublažavanja mjera, u avgustu je određen novi termin trke – subota, 12. septembar. Ponovo su otvorene prijave za trku, tako da se do početka prijavilo ukupno 292 takmičara. Naravno, organizatori su bili svjesni da će zbog poteškoća oko prelaska granica, nemogućnosti uklapanja u postojeće obaveze i sa terminima drugih sportskih dešavanja, broj takmičara biti manji. I pored svega, do početka trke, startne pakete je preuzelo oko 200 takmičara, što je, imajući u vidu sveukupnu situaciju, prevazišlo i njihova očekivanja.

Ovogodišnju trku pratilo je izuzetno toplo vrijeme. Ljeto se na jugu Hercegovine nije predavalo; pa su prvu dekadu septembra obilježile tropske noći sa jutarnjom temperaturom do 25 stepeni, dok su se dnevne vrijednosti redovno kretale oko 35. podioka Celzijusove skale. Ni dan održavanja trke nije donio osvježanje; oblaka ni na vidiku, bez daška vjetra; teško je bilo ocijeniti da li više toplote dolazi s neba ili isijava iz asfalta i kamenja. Ipak, to nije pokolebalo takmičare

da u 10 časova hrabro krenu u još jedno, jubilaro, peto „osvajanje” Leotara. Za takmičare su pripremljena i dva punkta za osvježenje – na Orlovim gredama i na samom cilju. Ekipa na Orlovim gredama je otišla korak dalje, na punktu je montiran razglas; pa su, pored osvježenja, takmičari sačekivani i ispraćani muzikom, pjesmom i plesom. Atmosfera – mješavina Guče i Egzita, učinila je da su takmičari na trenutak zaboravljali na tešku stazu i tropsku vrućinu, što im je došlo kao stimulans pred završni uspon ka cilju.

Za prvo iznenađenje dana pobrinuo se Džemal Jašarević iz Ilidže. Krenuo je silovito od starta i stekao značajnu prednost, koju je do kraja trke postepeno povećavao, da bi kroz cilj prošao prvi, vremenom 46:52 minuta. Ovim je za 50 sekundi popravio dosadašnji rekord Miloša Mikića iz 2018. godine. Drugo mjesto osvojio je Neven Cicović iz Pala – 57:42 minuta, treće Uroš Gutić iz Nevesinja – 62:12 minuta. Pobjednik nije krio zadovoljstvo, naglasivši da je staza „teška i preteška i da treba biti preko 100 % spreman” posebno naglašavajući završni uspon nakon 1000 metara nadmorske visine. Jašarevićevo prvo mjesto i novi rekord staze dobijaju na značenju kada se zna da je veći dio staze trčao sam, boreći se „sam sa sobom”, odnosno – da nije imao nikoga da mu „duva za vrat”.

Drugo iznenađenje je uslijedilo u konkurenciji dama – prvo mjesto na svojoj prvoj trci osvojila je domaća takmičarka Maja Nožica vremenom 1:19:14 sati; drugo i treće Sarajke – pobjednica prve dvije trke Sanja Kavaz – 1:26:08 i Andrea Radmilović – 1:29:17. U izjavi za medije, pobjednica je rekla da još ni sama ne vjeruje da je pobijedila, pošto inače ne trči ovaj tip trka, kao i joj je veliki protivnik bila vrućina. Kuriozitet je što je što je u

muškoj konkurenciji trčao njen suprug, koga je pretekla na završnom usponu pred ciljem.

U kategoriji „50+”, prošlogodišnji pobjednik Nenad Milinković iz Užica je ponovio uspjeh vremenom 1:02:23 sata (četvrto ukupno vrijeme); drugo i treće mjesto su zauzeli domaći takmičari, Radomir Milić – 1:13:49 i Nebojša Pejanović – 1:14:50. Da se „stara garda” još ne predaje vidi se i po tome što su sva trojica plasirani iznad 20. mjesta! Rame uz rame sa seniorima, trku su završila i dva jedanaestogodišnjaka – Filip Radovanović i Jakov Perišić – Glebov, članovi AK „Leotar”.

Po završetku trke, u hotelu „Leotar” je organizovano proglašenje pobjednika, dodjela medalja, pehara i prigodnih poklona pobjednicima, zahvalnica sponzorima i svima koji su pomogli održavanje trke; kao i zajednički ručak za učesnike i organizatore, čime je ovogodišnja trka, kako je to predsjednik društva domaćina rekao – „konačno završena”. Zbog ekstremnih uslova koji su pratili trku, organizatori su ove godine ukinuli vremenski limit i svi učesnici koji su prošli stazu, dobili su „finišer” medalje.

Učesnici trke nisu štedili riječi hvale za dobru organizaciju trke, neprijekorno uređenu i obilježenu stazu, logistiku... Veliki broj takmičara je vrijeme po završetku trke iskoristio za turističko razgledanje grada ili odmor u baštama mnogobrojnih kafića. Primjedbi je jedino bilo na ono na što organizator nije mogao uticati – paklenu vrućinu koja ih je spriječila da postignu bolje rezultate. Razlog više da se prijave za sledeći „vertikal” u martu 2021. godine! Do novih javljanja, trebinjski „zubići” vas pozdravljaju svojim tradicionalnim pozdravom – DA SMO ZDRAVO!

MIROSLAV KOVAČEVIĆ

VELEŽ 2020.

Ove godine Alpinistički odsek Beograda obeležava 70 godina rada sjajnim akcijama. Jedna od njih je pohod na Velež...

Velež. Mitska planina, mnogi još uvijek nisu sigurni da li je muškog ili ženskog roda, da li ime nosi po staroslovenskom bogu Velesu ili potiče iz perioda vladavine Rimljana ali u jednom se svi slažu, oduševljava i privlači na prvi pogled.

Iz pravca Nevesinja ova planina je skrivena pogledu slučajnih prolaznika ali kako sve više ulazite u Nevesinjsko kraško polje prema selu Lakat otvara se pogled preko zelenih ravnica i pašnjaka, zelenila bjelogorične i crnogorične šume na ove veličanstvene, sive stijene koje daju utisak da im nema kraja. Greben dug 13 km prve alpiniste je privukao sad još davne 1968. godine, 70-ih godina BiH alpinisti sve češće posjećuju ovu planinu i izvode prvenstvene uspone. U dva navrata, 1982. i 1983. godine slovenački alpinisti predvođeni Bojanom Polakom dolaze na Velež i ostavljaju veliki trag u ovim stijenama sa preko 40 ispenjanih smjeri od čega su većina prvenstveni.

Nesrećni događaji na našim prostorima doveli su do tog da ova planina polako ode u zaborav ali entuzijazmom nekolicine alpinista ona polako vraća svoj stari sjaj. Organizuje se prvi poslijeratni alpinistički kamp BiH alpinista 2017. godine. Tokom 2018. a i 2019. godine slijedi niz uspona, prvenstvenih smjeri i prvih ponavljanja te projekat „Srce Veleža“ koji uključuje opremanje čeličnog planinarskog puta, tzv. Via Ferate. Planina je napokon otvorena, „pripitomljena“ za posjete ali u svom srcu i dalje divlja i nepredvidiva.

U 2019. godini, pored projekta „Srce Veleža“ zaživio

i prvi alpinistički vodič Velež, autori: Dragan Ilić i Emira Hukić.

Ova, 2020. godina za nas iz Alpinističkog odseka Beograda znači mnogo, 70 godina je prošlo od kad su prvi entuzijasti osnovali Odsek, počeli sa školovanjem mladih alpinista te ostvarili prve uspone po stijenama Srbije, Jugoslavije, Evrope i Svijeta.

Imali smo velike ideje, velike planove kako obilježiti, proslaviti naš kontinuitet i zahvaliti se tim prvim ljudima što su iz generacije u generaciju prenosili tu vatru, koju kao alpinisti svi osjetimo dok se nalazimo visoko na stijeni ali globalna situacija je mnogo uticala na to da planovi budu manji, da ne kažem skromniji a većinom naše želje lete daleko, u prostranstva koja nismo vidjeli iako ispred nas stoje magična mjesta na kojima isto tako možemo uživati i ostvariti svoje želje.

Dolazimo do ideje organizovanja alpinističkog kampa na planini Velež, brzo se organizujemo, pokušavamo uskladiti datume i slobodno vrijeme iako je to većinom teško u doba ovog ubrzanog načina života. Dogovaramo naveze, opremu, istražujemo planinu, pripremamo se... i na kraju okupismo se pod sjajem zvijezda i sjenom Veleških stijena da na skroman način obilježimo jubilej, 70 godina postojanja i rada našeg Odseka.

Krećemo polako, iz poštovanja prema planini, i straha od onog šta nas čeka, penjemo „Taborski smjer“ III IV 340 m, pored njega „Smer presenečenja“ IV V- 330 m, već smo se oslobodili te ulazimo u „jače“ smjeri kao što je „Davorov smjer“ V+ VI 340 m, radimo prva ponavljanja nekih smjeri iz 1983. godine kao što su „Smer Kik '83“ IV V 370m, te „Sonjina smer“ III+ IV+ 375m i za

kraj, u čast našeg jubileja, naveza Igor Milošev i Edin Zuhrić penju prvenstveni smjer kroz markantno okno dajući mu naziv „70 godina AOB-a“ V+ 360m i na taj način ostavljaju mali trag na ovoj planini, „AOB was here“ ali sa srećnim završetkom. Ukupno smo ispeli 8 smjeri 300+ metara te smatramo da je kamp bio vrlo uspješan.

Nije sve bilo ni tako idealno, planina je ipak surova i nekad sama odlučuje šta da radi i kako da se ponaša, tako da smo imali kišu, led, gromove, osjetili muku ranog ustajanja i svakodnevnog pristupanja stijeni u trajanju od nekoliko sati. Teškom povratku tj. silasku sa planine, penjanju bez penjačica, ujedu pčele i ose te kako ih razlikovati, da vrijeme na planini teče nekim svojim tokom i ono što je najvažnije, dokazala se istinitom ona stara narodna izreka, da neće grom u koprive.

Sve ovo ne bi bilo moguće bez naših prijatelja iz Nevesinja, planinara PED „Zimomor“, Turističke organizacije Nevesinja, Opštine Nevesinje, Šumskog gazdinstva „Botin“ Nevesinje te svih dobrih ljudi koji su naš boravak na planini olakšali i učinili da se osjećamo kao kod kuće, jer pod planinom to i jesmo.

Učesnici kampa: Predrag Zagorac, Srđan Bosnić, Darko Daljević, Dragan Đorđević, Nikola Đurić, Pavle Košutić, Dušan Starinac, Ljiljana Matić, Ivana Rogić, Aleksandar Vuković, Edin Zuhrić, Igor Milošev.

TEKST I FOTO:
IGOR MILOŠEV

ROMANIJA

Posle okupljanja AOB-a na Veležu, počelo je da se razmišlja i o penjanju na Romaniji...

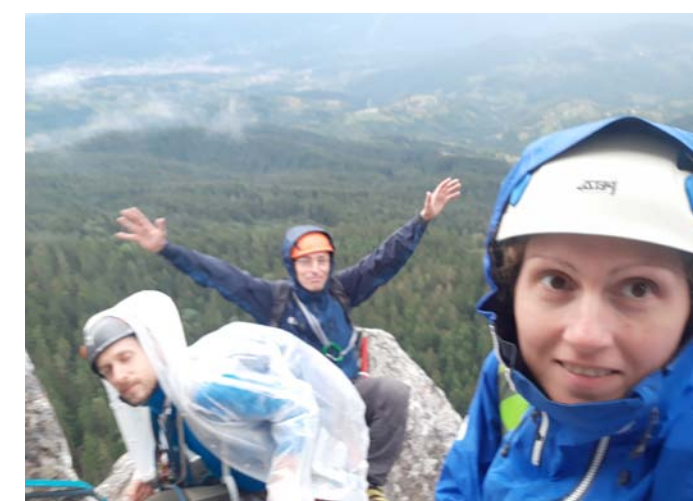
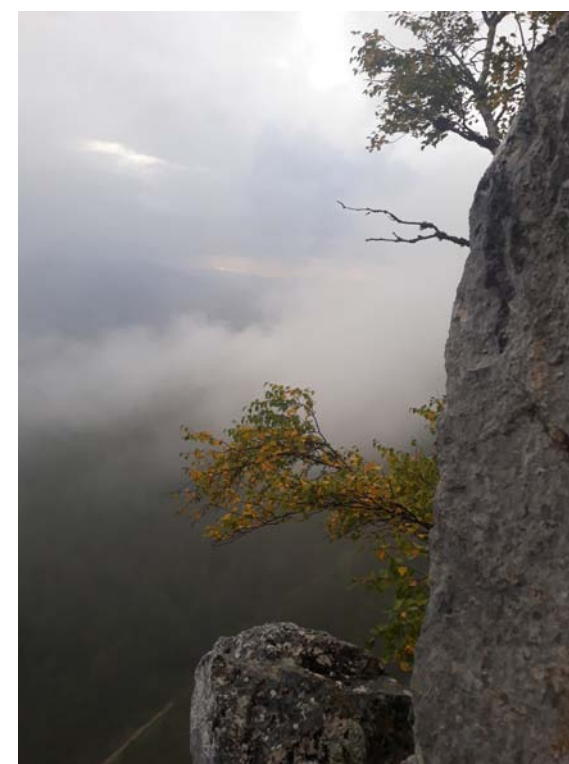
Nakon okupljanja penjača Alpinističkog odseka Beograda na Veležu, počelo je da se razmišlja i o penjanju na Romaniji.

Plan je bio da se krene od 23. do 27. septembra. Prognoza i nije baš obećavala, ali na kraju kreću tri člana Aob-a u utorak uveče, dok je plan bio da nam je još njih dvoje pridruže koji dan kasnije. Svakako tamo nas čeka Igor, koji nam obezbeđuje smeštaj, pruža svu logističku podršku i provodi vreme s nama kad god mu poslovne obaveze to dozvole.

Prvog dana odlučujemo se za penjanje na Romaniji. Prognoza najavljuje ujutru kišu pa se ni ne trudimo da krenemo nešto rano. Trojna naveza Darko, Dušan i Jovana penju u centralnoj steni, Centralni smer (V-/IV, 200 m). U smeru se mogu naći boltovi, klinovi ali je potrebna i oprema za tradicionalno penjanje. Na kraju drugog cuga već počinje po koja kap, dok na trećem sidrištu krećemo da kisnemo. Tu pravimo pauzu, dok kiša ne prestane. Prema nama velikom brzinom dolaze oblaci, tako da smo u sekundi u nekoj gustoj magli i samo se pitaš šta li ide posle ovog. Brzo to sve prolazi i posle nekog vremena krećemo da penjemo i poslednji cug. Kiša je bila strpljiva koliko je mogla dok smo penjali, ali na samom izlasku iz smeru počela je baš da pada i više nije prestajala.

Pristup smerovima je markiranom stazom kroz šumu, pa je u silasku zbog velike količine blata bilo dosta klizavo. Igor nas strpljivo čeka na Palama gde smo bili smešteni i dogovaramo se da sutra nas četvoro penjemo na Bukoviku, pošto je prognoza bila bolja nego na Romaniji.

Bukovik je penjaliste koje predstavlja deo planine Ozren, nalazi se pola sata vožnje od Sarajeva. Tu se nalaze tri sektora, dva sektora sportskih smerova i treći sektor (Bele stene) u kom ima 17 smerova dužine do 90 m. Kolima se stiže do čuvene kolibe Promaja i odatle se kreće pešaka stazom kroz šumu. Pratiti stazu do izvora (voda je za piće) i još nekih pet minuta od izvora do smerova. Smerovi su vidljivi i sa parkinga, a svaki ulaz u smer je obeležen pločicom. Tog dana se delimo u dve dvojne naveske. Igor i Dušan penju smerove Specijal (VI-, 85 m) i Insomnia (V+, 90 m), dok druga naveza Darko i Jovana penju smer Bukovički (III, 90 m) i Školski smer (IV+) ali sa izlaskom u smer Vrtić (III+). Između ova dva smeru nalazi se i smer Predškolski. Mi smo očigledno napravili neku svoju varijantu, odnosno prošli smo kroz čitavo obrazovanje, ali kod nas je u ovom slučaju stepen obrazovanja išao unazad. Ovo je kako se kasnije pokazalo bio jedini sunčan dan bez kiše, gde je bilo uživanje penjati. Posle napornog dana, otišlo se na čevape, a uveče nam se pridružuju Srđan i Ivana.

PENJANJE

Sledećeg dana dogovor je bio da se ponovo krene prema Bukoviku zbog prognoze, ali na kraju ipak nije bilo penjanja. Kiša nas je pratila gde god da smo krenuli. Na Bukoviku smo sedeli u Promaji sa ljubazim domaćinom Draganom i kroz prozor gledali pljusak i stene. Na kraju smo završili na najpopularnijem penjalištu u BiH, Darivi koje se nalazi na istočnom ulazu u Sarajevo. I tu smo tri puta pokušavali da popnemo neki sportač, ali naravno kiša je brža. Upornost se ipak isplatila, ne može ona toliko da pada koliko mi možemo da čekamo, pa tako na kraju Srđan i Ivana ipak uspevaju da popnu bar nešto od kada su stigli. Svanula je i subota koja tek nije bila za penjanje. Brzo smo se dogovorili i odluka je pala na Paintball. Stupili smo u kontakt sa paintball klubom Predator iz Sarajeva, brzo se dogovorili, javili Igoru i ubrzo se svi našli na određenoj lokaciji. U planu je bila igra od 1,5 sat, ali šta zna dete kada mu je zanimljivo, tako da nisu mogli da nas isteraju ni posle više od dva sata. Vrlo ljubazni domaćini i za svaku preporuku ukoliko se nađete u Sarajevu po kišnom danu. Imali smo toliko slobodnog vremena pa smo tog dana stigli da obiđemo i Jahorinu.

Poslednjeg dana ponovo smo otišli do Bukovika (rutu već znamo i vezanih očiju) u nadi da će se mooožda ipak nešto promeniti, ali kada smo stigli sve nam je bilo jasno. Svratili na kafu dok ne vidimo da li će se malo razvedriti i rezervni plan je bilo penjanje na Orlovači ili Han Derventi.

Han Derventa je sportsko penjalište koje se nalazi na pola puta između Sarajeva i Pala.

Smerovi se nalaze na farmi koza, tako da se prolazi kroz dvorište farme. Obišli smo smerove, kupili sireve i otišli da vidimo i Orlovaču pošto je u blizini. Orlovača je penjalište koje se nalazi iznad ulaza u pećinu Orlovača. Pristupne staze su potpuno uređene. Kolima se stiže do info kućice i stazicom do smerova. Među sportskim smerovima postoje i dva duža, jedan od 100 m i drugi 55 m koje smo planirali da popnemo, ali kako su smerovi bili mokli vratili smo se u Han Derventu i ostali do kraja dana na sportačima. Posle napornog dana, više od gledanja u nebo i praćenja na koju stranu su oblaci krenuli, nego od penjanja, otišli smo na večeru i završili naše druženje u ovoj avanturi. Nije bilo previše penjanja, ali svakako obišli smo Romaniju, nekoliko okolnih penjališta, upoznali se sa stenama i pristupima, pa se nadamo sledećeg puta i boljem vremenu.

JOVANA MILIĆEVIĆ

Učesnici

Igor Milošev, Darko Daljević, Srđan Bosnić, Ivana Rogić, Dušan Stojčević i Jovana Milićević

Smerovi:

Centralni smer, Romanija (V-/IV, 200 m) - Darko

Daljević, Dušan Stojčević i Jovana Milićević

Specijal, Bukovik (VI-, 85 m) - Igor Milošev i Dušan Stojčević

Insomnia, Bukovik (V+, 90 m) - Igor Milošev i Dušan Stojčević

Bukovički, Bukovik (III, 90 m) - Darko Daljević i Jovana Milićević

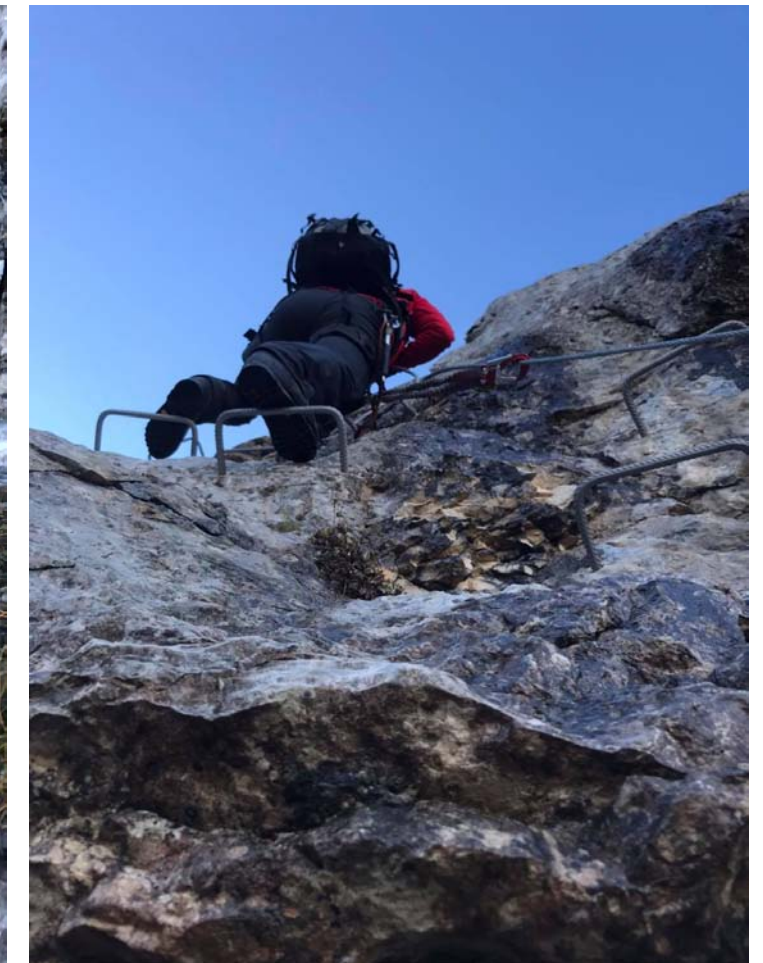
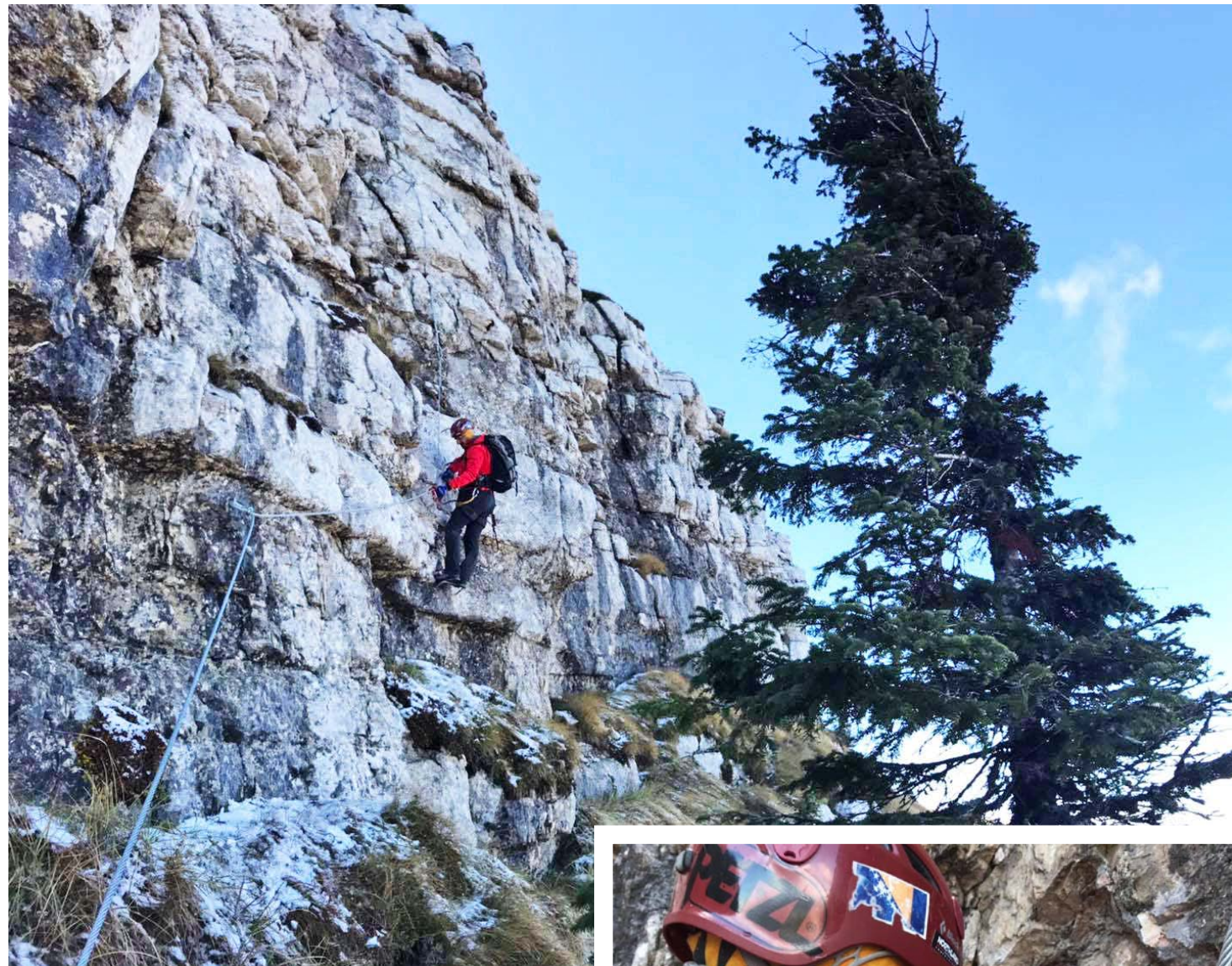

Project „AMAZING VELEŽ”

*Zvanično završena via ferrata „Armin Gazić”
najavljuje PD „Treskavica” Sarajevo...*

VISINA: 200 m
DUŽINA: 350 m
PRISTUP: 2 h od BRASINE

HEIGHT: 200 m
LENGTH: 350 m
DIFFICULTY: B
ACCESS: FROM BRASINA 2H

FERRATU KORISTITE ISKLJUČIVO NA VLASTITU ODGOVORNOST!

THE USE OF THE VIA FERRATA AND THE EQUIPMENT IS AT YOUR OWN RISK! INSURANCE IS THE RESPONSIBILITY OF THE CLIMBER!

UPOZORENJE: FERRATU KORISTITI SA ODGOVARAJUĆOM OPREMOM: PENJAČKI POJAS, KACIGA, FERRATA SET

WARNING: MANDATORY USE OF CLIMBING EQUIPMENT: CLIMBING HARNESS, HELMET AND THE VIA FERRATA SET!

PD „Treskavica“ Sarajevo sa zadovoljstvom ali i stanovitom tugom informišu planinarsku zajednicu da je ferrata „Armin Gazić“ završena i na korištenju svim zainteresiranim.

Kako se navodi u saopštenju PD „Treskavica“, ferratu su posvetili onome ko ju je, zajedno sa ostalim saradnicima, i napravio.

„Napravio - i prerano otišao na onaj drugi Svijet koji čeka sve nas. Molimo i upozoravamo sve buduće konzumente ferrate 'Armin Gazić', poštuju planinu, da ozbiljno shvate ferratu, te da koriste svu propisanu opremu.

Ferrata je napravljena uz postovanje svih međunarodnih standarda. Naravno, i pored svih mjera, moguće je da oborenim stijenom ili na drugi način ferrata ošteti, zbog toga je potreban maksimalan oprez. Ferratu koristite na vlastitu odgovornost.“, navodi se u saopštenju.

PRISTUP: Iz pravca Mostara makadamskim putem, pa markiranom stazom ili terenskim autom prema Brasini do raskršća gdje se lijevo put odvaja za Orlinku. Odavde je dva sata do ulaza u feratu. Put je markiran.

VISINA: 200 m
DUŽINA: 350 m
TEŽINA: B, detalji C

Projekat finansira Evropska unija, a provodi RCC u nastojanju da doprinesu rastu i konkurentnosti šest ekonomija zapadnog Balkana podržavajući razvoj i promociju regionalne kulture, avanturističke i turističke ponude.

Projekt „Amazing Velež“, PD „Treskavica“ djelimično finansira iz vlastitih sredstava. ■

Paris-Texas via California

Principi zelene ekonomije bili su ključni za kalifornijsko ekonomsko čudo. Hoće li Trampovo predizborno obećanje vratiti Ameriku u okrilje „prljave industrije”...

PHOTO BY ROBIN SOMMER ON UNSPLASH

Da li znate da će se 4. novembra, dan nakon predsedničkih izbora, SAD i formalno povući iz Pariskog sporazuma o klimatskim promenama? Ovaj poraz potpisan je na 21. zasedanju Konferencije stranaka (COP 21) Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (UNFCCC) u Parizu 2015. godine. Osnovni cilj sporazuma jeste ograničavanje globalnog zagrevanja na temperature „znatno ispod“ 2°C, osiguravanje snabdevanja hranom, ali i ojačavanje kapaciteta država da se bore s posledicama klimatske krize, razvoj novih „zelenih“ tehnologija i pomaganje slabijim, ekonomski manje razvijenim članicama u ostvarenju svojih nacionalnih planova o smanjenju emisija gasova s efektom staklene bašte. Takođe, cilj je da do kraja 21. veka emisije štetnih gasova budu svedene na nulu.

Već na prvo čitanje, ciljevi Pariskog sporazuma čine se sasvim prihvatljivim i nadasve korisnim za Planetu, a posebno ako se uzme u obzir projekcija ublažavanja klimatskih promena. To su prepoznale gotovo sve vlade sveta i do decembra 2016. godine sporazum su potpisale 194 države članice UNFCCC-a, a njih 118 su ga i ratifikovale. Činilo se da sve ide u dobrom smeru... Šta ovo američko izmicanje noge zapravo znači?

STARO OBEĆANJE

Prvi „zeleni“ američki predsednik - Barack Obama, snažno je zagovarao Pariski sporazum prema kojem je Amerika imala obavezu da smanji emitovanje gasova s efektom staklene bašte. Tokom njegovog mandata, administracija je sprovela i niz ključnih zaokreta koji su Ameriku „učinili boljom“ - kako za svoje građane, tako i za ostatak sveta. Stvoreno je više „zelenih radnih mesta“, Kalifornija je doslovce postala oaza projekata cirkularne ekonomije, a obećanja iz Pariskog sporazuma ograničavala su emisije ovog velikog svetskog zagađivača. Činilo se da je Amerika ponovo perjanica globalnih promena koju treba pratiti.

Zaokret u politici Sjedinjenih Američkih Država dogodio se gotovo preko noći. Sve je počelo tako što je 45. američki predsednik Donald Trump u Beloj kući službeno izjavio kako Amerika, jedna od najznačajnijih industrijskih zemalja, napušta Pariski klimatski sporazum, te tako ispunio još jedno od svojih predizbornih obećanja. I dok su stručna javnost i građani poluotvorenih usta, u neverici slušali njegovo obraćanje, ruke su zadovoljno trljali naftni magnati i investitori u „prljavu industriju“. Naime, na ovaj način, Trump je želeo da revitalizuje pre svega američku industriju uglja, koja se zbog ograničenja u emisijama prva našla na udaru. Proglasio je ništavnim sporazum koji je njegov prethodnik tako zdušno podržavao, a sve pod parolom „Make America Great Again“. Čini se da „zemlja slobodnih i domovina hrabrih“ na ovaj način i zvanično prestaje da bude ono što je manje-više bila od svog osnivanja - svetionik slobodnog sveta i generator progresivnih ideja.

KALIFORNIJA - „ZLATNO SRCE“ AMERIKE

Oduvek su „srce Amerike“ - njenu ekonomsku okosnicu - predstavljale zemlje Srednjeg Zapada u kojima je cvetala

poljoprivreda i industrija. Posebno mesto na ekonomskoj mapi zauzimao je moćni Teksas - „Lone Star State“ - ekonomski gigant čiji su temelji u moćnoj poljoprivredi, pre svega stočarstvu, i energetici, pre svega nafti.

Za proizvodnju nafte i gasa, kao i eksploataciju uglja i uranijuma, te nadzor distribucije gasa i bezbednost cevovoda zadužena je Železnička komisija Teksasa (engl. Railroad Commission of Texas). Možda je malo zbunjujuće da železničari nadziru naftaše, ali ova Komisija bila je toliko uspešna da je do 1970-ih kontrolisala cenu benzina i poslužila osnivačima OPEK-a kao model kontrolisanja cena nafte.

Procenjene rezerve nafte u Teksasu iznose pet milijardi barela, što je otprilike četvrtina ukupnih rezervi nafte u SAD, te oko 30% prirodnog gasa koji ova zemlja proizvodi. Rafinerije u Teksasu dnevno mogu da prerade oko 4,7 miliona barela nafte, a budući da se tu nalaze sedišta Konoko-Filipsa, Ekson-Mobila, Helibartona, Valero i Maraton Ojla, protok novca je ogroman.

Shodno svojim mogućnostima, Tekšašani troše najviše energije po stanovniku. Ali, budimo potpuno iskreni:

Teksas je vodeći po proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, pre svega iz vetroparkova. U gradiću Rosko nalazi se najveća farma vetrenjača na svetu sa kapacitetom od 781,5 megavata. Ova država značajne količine energije obezbeđuje i iz biomase i sunčeve energije.

Dok čitate ove retke sigurno verujete kako smo napravili katastrofalnu grešku i pomešali Teksas i Kaliforniju... Naša priča, međutim, ima nastavak.

Kalifornija je pre otprilike pet godina zabeležila jedan rekord... Ukoliko bi bila nezavisna zemlja, ekonomija Kalifornije bila bi peta po veličini na svetu - ispred Velike Britanije, Francuske, Italije, Japana... Podsetimo da je Kalifornija već jednom

bila na tom mestu - pre petnaestak godina. Tokom Velike recesije (2008), pala je sa te pozicije, ali je definitivno pokazala da ima snažne ekonomske potencijale. Ključni podatak za našu priču jeste taj da „Golden State“ sve to postiže bez nafte i gasa. Glavni aduti kalifornijske privrede svo ovo vreme bili su mleko i maslac, badem i grožđe, Silicijumska dolina i turizam.

Za razliku od Teksasa, gde nafta doslovce teče kada odvrnete česmu, Kalifornija ima stroge zakone o zaštiti životne sredine, progresivni poreski sistem, ali i dosta visoku minimalnu cenu rada. Plan je da cena rada od 10,50 dolara po satu, do 2023. poraste na 15 dolara. Važno je napomenuti i to da ova savezna država prima imigrante, ponosno ističe svoju etničku i jezičku raznolikost, te se aktivno bori protiv klimatskih promena. A uz sve to - ekonomija cveta...

Jedan od glavnih „krivaca“ za to jeste Arnold Švarceneger, austrijsko-američki bodibilder, glumac i političar, koji je kao 38. guverner Kalifornije bio u službi od 2003. do 2011. godine. Ovaj liberalni republikanac otvorio je vrata za mnoge promene i omogućio da ova država i zvanično postane „zlatno srce“ Amerike.

IMAGE BY BECKER/FICKR

„HLOROFILOM“ NA TRAMPA

Kalifornija ima visoke poreze na prihode, kao i veoma stroge kazne kako bi se kontrolisale i smanjile emisije gasova staklene bašte. To se dosta kosi s gomilom predizbornih obećanja aktuelnog američkog predsednika. U jednom opširnom tekstu iz 2018. godine „The New York Times“ je detaljno opisao kako je ekonomski uspeh Kalifornije omogućio da se njena administracija smelo ustane protiv predsednika SAD Donalda Trampa. Naime, guverner i tužilac suprotstavili su se 2017. godine otvorenoj harangi Trampove administracije rekavši na konferenciji za novinare u Sakramentu, da je on „suštinski krenuo u rat protiv Kalifornije“.

Međutim, podsetimo da Kalifornija nije jedina američka država kojoj ide dobro. Federalni biro za ekonomsku analizu istakao je ekonomiju Nevade, Vašingtona i Arizone, u kojima je tokom 2018. godine privreda rasla u proseku za 3,5 odsto. Ključno za sve ove savezne države bila je raznolikost ekonomije, u suštini - sve oblasti osim poljoprivrede. Finansijske službe i nekretnine bile su na prvom mestu, a ukupnim prihodima države od 127 milijardi dolara, svoj prilog od deset milijardi dale su i manufakture - relativno male specijalizovane firme.

Kako se dalje navodi u tekstu, Silicijumska dolina je značajan faktor uspeha Kalifornije. Jedan od tehnoloških giganta države, Apple, doneo je pet puta više prihoda tokom fiskalne 2017. godine - 229 miliona dolara - od cele države Vajoming. „Sav taj novac koji se sliva u tehnološki

sektor i industriju zabave ima veliki uticaj na bogatstvo države, povećavši sredstva koja troše radnici, i to ne samo oni koji direktno rade u tim industrijama.“ Naime, sve to se odrazilo i na visinu plate javnih službenika - vatrogarasa, bolničara, policajaca...

Zelena ekonomija je, čini se, stvorila presedan u američkoj istoriji koji treba negovati i zalivati kao retku biljku... Ipak, pre nego što siđe s trona najrazvijenije svetske privrede, Tramp će izvesti SAD iz civilizacijskih okvira 21. veka. U nadi da u Washingtonu još uvek ima zdravog razuma i smisla za dobru šalu, predlažemo da američka administracija poništi Pariski ugovor, ali iz Pariza u Teksasu, a ne onog evropskog...

E. E.

Tekstovi su preuzeti iz ekološkog magazina „eEkolist“. „eEkolist“ je besplatan elektronski magazin koji izlazi u PDF formatu i do svojih čitalaca stiže putem e-maila. Izdavanje prati i internet stranica koja je nalazi na adresi: <http://ekolist.org>

Prijavite se na mailing listu putem e-maila: redakcija@ekolist.org i mi ćemo vam poslati svaki novi broj.

Iz pera Olega Krasnova, Aleksandre Guzeve i Vsevoloda Pulje stižu priče o neverovatnim mestima u Rusiji...

Neverovatna mesta u Rusiji

koja su ovoga leta bila pravo otkriće čak i za Ruse

Zbog pandemije i zatvorenih granica ovoga leta su građani Rusije morali da odustanu od putovanja u inostranstvo i da se posvete istraživanju sopstvene zemlje. Urednici portala Russia Beyond govore o svojim otkrićima i utiscima.

PUTŠKINSKE GORE, ALEKSANDRA GUZEVA

Ove godine sam najzad posetila Puškinske gore u Pskovskoj oblasti. Odavno sam planirala da odem na imanje Mihajlovsko gde je veliki ruski pesnik Aleksandar Puškin proveo vreme u progonstvu i napisao svoja najvažnija dela.

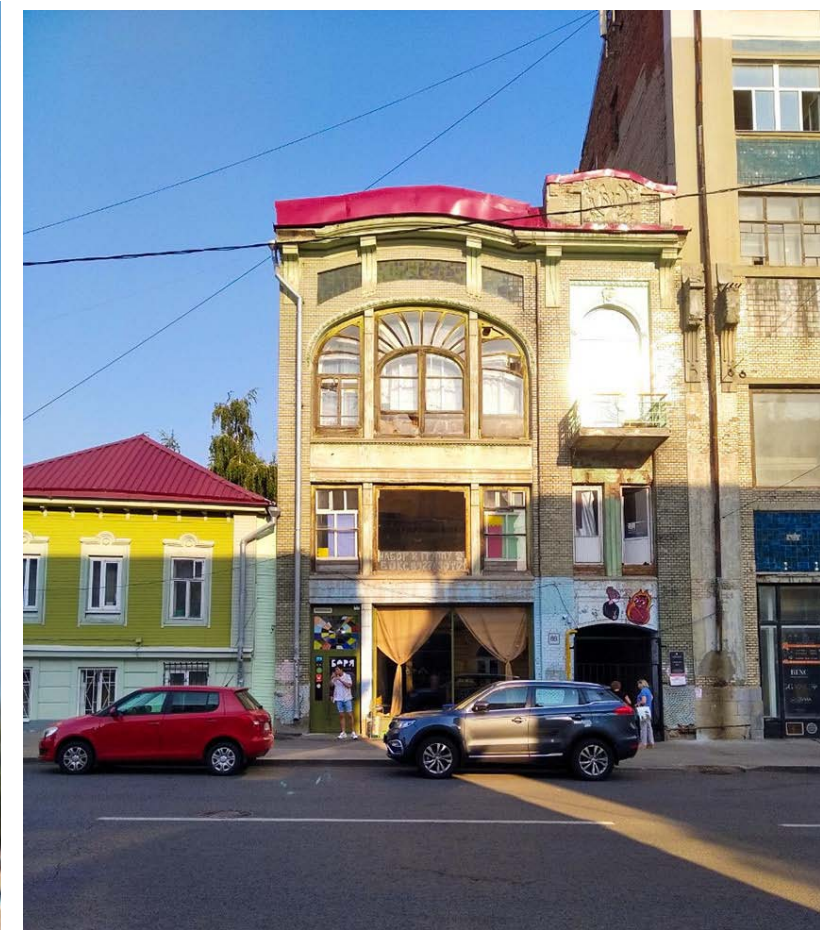
Ovde je i priroda prava znamenitost. Svuda je otvoren prostor, pogled puca na sve strane, tu i tamo se u daljini vide šume, ribnjaci i rečice, i sve je to ukrašeno živopisnim stogovima sena.

SESETRORECK, Marija Afonjina

U avgustu sam imala sreću da posetim Sestroreck, malo odmaralište na obali Finskog zaliva severozapadno od Sankt Peterburga.

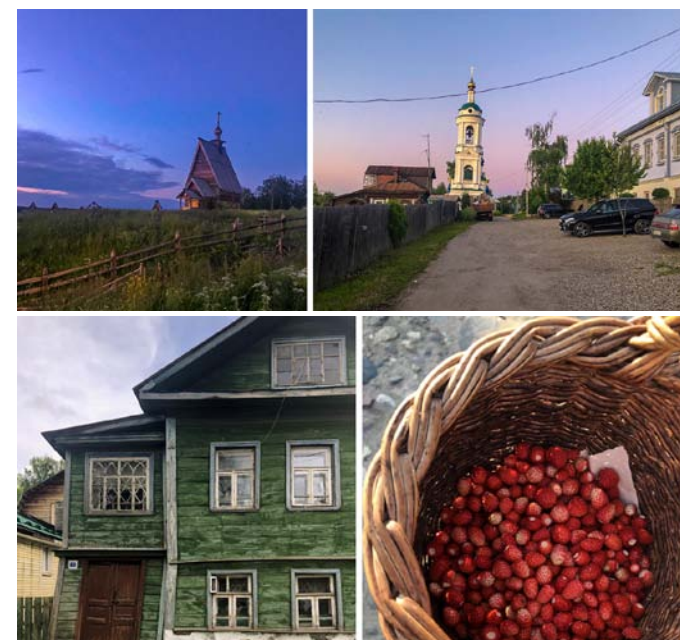
Još uvek sam pod utiskom peščanih dina, laganih šetnji kroz vodu do kolena i prstiju ljubičastih od borovnice. Borove šume lepo mirišu, a impozantni su i džinovski hrastovi koje je posadio još Petar Prvi pre 300 godina u parku „Dubki“.

PLJOS, NATALIJA SUSLINA

I ranije sam bila u Pljosu ali je sada atmosfera neka-ko lepša, jer u vreme pandemije jer nema mnogo turista i daleko se bolje oseća starinska atmosfera.

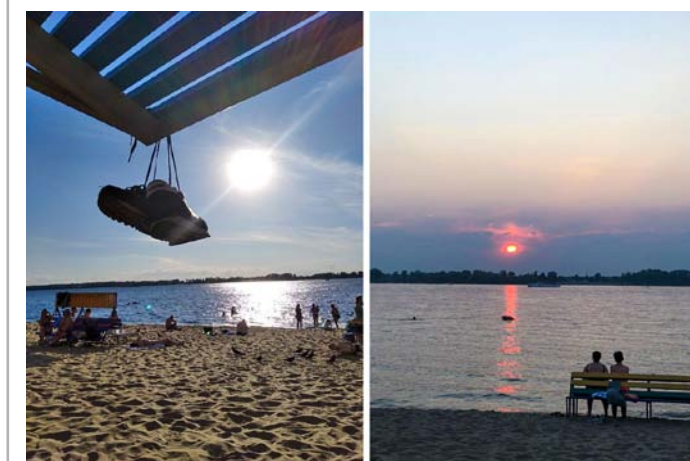
Poneko se i kupa u Volgi iako je voda veoma hladna. Lepo je uveče piti čaj iz samovara na terasi sa pogledom na reku ili se popeti na planinu slikara Isaka Levitana odakle puca pogled na grad i krivinu Volge. Nezaboravan pejzaž na zalasku sunca!

SAMARA, GEORGIJ MANAJEV

U drugoj polovini 19. veka za Samaru se govorilo da je to ruski Čikago zbog njenog burnog ekonomskog razvoja, mnogih fabrika, štamparija, ali i zbog kriminala. To je bilo raskršće železničkih i rečnih trgovačkih puteva, a samim tim i stecište lopova i špekulanata. Cvetala je i još uvek cveta proizvodnja alkohola.

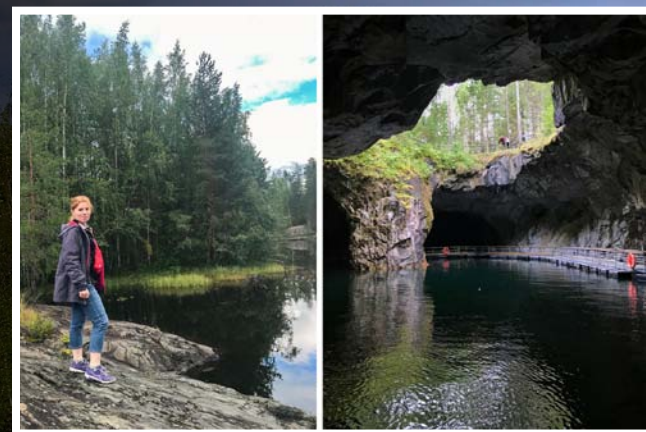
U Drugom svetskom ratu vlasti i državni organi SSSR-a su evakuisani u Amaru. U gradu još uvek postoji bunker napravljen za Staljina.

KARELIJA, ANA SOROKINA

Putovala sam vozom jer sam htela da vidim kako izgleda novi „Ruskealski ekspres“ u retro stilu. To su vagoni sa odeljcima bez pregrada, ali sa zavesicama, lampama i utičnicama, tako da je atmosfera lepša nego u kupeu. Ovaj voz stiže pravo u planinski park Ruskeala gde možete obići bivše majdane merméra.

Ipak, ispostavlja se da je u Kareliju bolje doći svojim autom jer se gradskim prevozom ne može stići do najpoznatijih mesta poput vodopada Kivač i vulkana Girvas.

PRIOZERSK, SAŠA ISMAILOVA

U Priozersku možete uživati u najvećem jezeru u Evropi, i drugom po veličini u Rusiji (posle Bajkala). Jezero Ladoga ima široku peščanu plažu ali je krajem leta voda već previše hladna za kupanje.

Posle šetnje po visećim mostovima prebačenim preko mnogih potoka i vodopada dobro dođe „karelska kalitka“ (ukusno nacionalno pecivo od ražanog brašna u obliku čamčića sa nadevom od brusnice ili od krompira) i slatki mors (popularni ruski osvežavajući napitak) od borovnice.

RŽEV, VSEVOLOD PULJA

Čim sam video novi rževski spomeinik sovjetskom vojniku odmah sam odlučio da obavezno posetim taj grad.

Ratnik koji se stapa sa jatom ždralova iznad zelenih polja izazvao je gomilu asocijacija sa ratnim filmovima.

Spomenik je završen krajem aprila 2020. godine i otkriven povodom 75-godišnjice pobe u Drugom svetskom ratu ali zbog ograničenja vezanih za korona virus otišao sam tamo tek u julu.

Ovo mesto je najbolje posetiti radnim danom jer je tada gužva mnogo manja. Ali i kada ima više ljudi njihovo prisustvo nikome ne smeta jer je atmosfera nekako svečana, uvek se čuje tiha muzika i svi se trude da ne govore previše glasno. Osećao sam se kao da sam ušao u crkvu.

Unakolo na sve strane su zelena polja i brežuljci gde su 1942. i 1943. vođene žestoke borbe za Ržev. Ovde je prvi put veća grupa nemačkih trupa bila primorana na povlačenje.

Na mestu gde su nekada bili rovovi sada su lepo uređene cvetne leje, a na metalnim pločama su upisana imena 17.000 palih junaka.

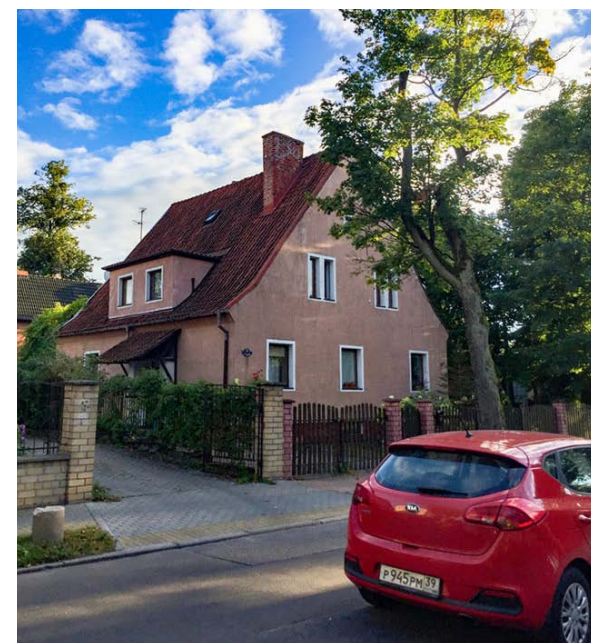
KALINJINGRAD I KALINJINGRADSKA OBLAST, AJŽAN KAZAK

Moram priznati da me je iznenadilo koliko je Kalinjingrad mali. Može se obići peške za jedan dan.

Stari deo grada je srušen 1945. tako da je centar sada zapravo jedan veliki spomenik posvećen komunističkoj prošlosti, ali i to se nekome može dopasti. Ja sam se toga nagledala u Moskvi, tako da sam odsela u naselju Amalienau gde ima mnogo zelenila.

Lično ja sam došla da uživam u moru, a more je ovde prelepo. Plaža u Jantarnom je odlična. Voda nije mnogo hladna ali su talasi visoki i vodene struje su jake. Ti talasi su odneli naočare mom dečku i posle ih nismo našli. Naravoučenije: ne ulazite u vodu sa naočarima.

Zelenogradsk mi se još više dopao. To je grad mačaka. Gradske vlasti su od njih napravile brend, i nisu pogrešile. Zelenogorsk nije razoren u ratu tako da je sačuvan istorijski izgled. More je hladnije nego u Jantarnom ali je zato mnogo mirnije.

KALJAZIN, OLEG KRASNOV

Majušni grad na Volgi u Tverskoj oblasti ima samo 12.000 stanovnika ali je to jedno od najfotogeničnijih mesta u Rusiji. Zamislite Volgu, najpoznatiju rusku reku, i u njoj, stotinak metara od obale, ostrvce od nekih 20 metara u prečniku, a na ostrvcetu se kao nekakva fatamorgana uzdiže stari zvonik.

Od Moskve se dovede automobilom putuje tri sata. Teško da bih došao da nije pandemije i prijateljice koja je kupila vikend-kuću u ovom kraju. Ali nisam se pokajao. Posebno je nezaboravan doživljaj kada iznajmite čamac i odete do ostrva.

Kaljazin je poznat od 12. veka

ali je, nažalost, u vreme sovjetske vlasti ostao bez arhitekture, kako srednjovekovne tako i one iz doba klasicizma. Naime, 1939-1940. je odlučeno da se stari deo grada potopi i da na tom mestu bude Uglička hidrocentrala. Tako se pod vodom našao i čuveni Trojicki Markarjev manastir koji su posećivali ruski carevi, a takođe Nikoljski hram čiji se zvonik danas vidi sa obale. ■

PATREON

